

71757

T.C.
EGE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ARKEOLOJİ ANABİLİM DALI

KÜLTLER AÇISINDAN DASKYLEİON TERRAKOTTALARI

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan
Figen ÇEVİRİCİ

Danışman
Prof. Dr. Tomris Bakır AKBAŞOĞLU

İzmir 1998

ÖNSÖZ

Bu çalışmada, Propontis Bölgesinin önemli merkezlerinden biri olan Daskyleion'da, bugüne kadar yapılan kazı çalışmaları sırasında ele geçen dinsel içerikli terrakotta heykelciklerin, stilistik ve ikonografik incelemesi yapılmıştır.

Tezin konusunu oluşturan bu orijinal malzeme üzerinde çalışmama imkan sağlayan ve aynı zamanda destek ve önerileri ile bana yol gösteren hocam Prof. Dr. Tomris Bakır-Akbaşoğlu'na teşekkür etmeyi bir borç bilirim. Daskyleion'da, 1952-55 yıllarında yaptığı sondaj çalışmaları sırasında ele geçen eserler üzerinde çalışmama izin veren, Ord. Prof. Dr. Ekrem Akurgal'a ve Prof. Dr. Cevdet Bayburtluoğlu'na da teşekkür ederim.

Ayrıca, araştırmamın başından beri bana destek olan aileme, Almanca'dan yaptığı çevirilerle yardımcı olan Filolog Neslihan Aytepe'ye, Arkeolog Nükhet Güney'e, tezimin yazımı ile ilgilenen Arş. Gör. Arkun Tatar'a ve Banu Batır'a, son olarak da tezimi oluşturan figürinlerin fotoğraflarının çekiminde yardımcı olan Uzman Fotoğrafçı M. Ali Düğenci'ye ve Dr. Gürcan Polat'a teşekkür ederim.

Figen Çevirici

İzmir 1998

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ

BİBLİYOGRAFYA VE KISALTMALAR.....IV-XIII

I. GİRİŞ.....1-2

II. KATALOG.....3-41

A- TANRIÇALAR3-21

A 1- Kybele Heykelcikleri

A 2- Artemis Heykelciği

A 3- Aphrodite Heykelcikleri

A 4- Athena Heykelcikleri

B- TANRILAR.....21

B 1- Dionysos Heykelciği

C- KÜLT FİGÜRİNLERİ.....22-41

C 1- Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelcikleri

C 2- Çömelen Oğlan Heykelciği

C 3- Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelcikleri

C 4- Bir Eliyle Göğsünü Tutan Kadın Heykelcikleri

C 5- Eros Heykelcikleri

III - DEĞERLENDİRME.....	45
Heykelciklerin Kronolojik Açıda Gözlenmesi.....	45-71
Heykelciklerin Kronolojik Dizimi.....	72-75
Kültlerin İncelenmesi.....	76-88
IV - SONUÇ.....	89-91
LEVHALAR LİSTESİ.....	92-94
LEVHALAR	

BİBLİYOGRAFYA ve KISALTMALAR

- AJA* *American Journal of Archaeology.*
- AM* *Mitteilungen des deutschen archäologischen Instituts, athenische Abteilung.*
- Andrén A. Andrén, "Classical Antiquities in the Zorn Collection", *Opusc. Arch.* V, Rome, 1948, 60-65.
- Apollonia I. Venedikov, *Apollonia les fouilles dans la nécropole d'Apollonia en 1947-1949*, Sofija, 1963.
- ArchRW* *Archiv für Religionswissenschaft.*
- Asmussen J. P. Asmussen - J. Laessoe, *Handbuch der Religionsgeschichte*, I, Göttingen, 1971.
- AvP* *Altertümer von Pergamon.*
- Bailey D. M. Bailey, *A Catalogue of the British Museum*, I, London, 1975.
- Bakır-Akbaşoğlu T. Bakır-Akbaşoğlu, "Phryger in Daskyleion", *Frigie Frigio*, Roma, 1997, 229-238.
- Bakır - Gusmani T. Bakır - R. Gusmani, Grafitti aus Daskyleion, *Kadmos* 32, 1993, 135-144.
- BCH* *Bulletin de correspondance hellénique.*

- Bieber M. Bieber, *The Sculpture of Hellenistic Age*, New York, 1981.
- Breccia E. Breccia, *Monuments de l'Égypte greco-romaine*, Bergamo, II-1 (1930), II-2 (1934), *Terrecotte figurate greche e greco-egizie del museo di Alessandria*.
- Briem E. Briem, "Mutter Erde bei den Semiten ? ", *ArchRW* 24 (1962), 177-195.
- Broneer O. Broneer, "The Thesmophorion in Athens", *Hesperia* II (1942), 260.
- BSA* *Annual of the British School at Athens*.
- Buren A. Buren, "News Letter from Rome", *AJA* 69 (1965), 363.
- Charbonneaux J. Charbonneaux, *Les Terres Cuites Grecques*, Paris, 1936.
- Chesterman J. Chesterman, *Classical Terracotta Figures*, London, 1974.
- Cl. Rh.* *Clara Rhodos*.
- Congr.Mic.I* *Atti e Memorie del I Congresso Internazionale di Micenologia, Roma 1967 (1968)*.
- Conze A. Conze - P. Schazmann, Mamurt - Kaleh, *Jahrb. Ergänzungsheft* IX (1911), 40.

- Corinth *Corinth, Result of the Excavation Conducted by the American School of Classical Studies at Athens,*
- Crowfoot C. Crowfoot, *The Early Ivories from Samaria,* London, 1938.
- Davidson R. Davidson - D. B. Thompson, "Small Objects from the Pnyx I", *Hesperia Supplement VII* (1943), 115-126.
- Dörig J. Dörig, "Lysippe und Iphianassa", *AM 77* (1962), 72-91.
- Dundand F. Dundand, *Religion Populaire en Égypte Romaine,* Leiden, 1979.
- E. Töpperwein, "Die Terrakotten von Mamurtkale", *AvP XII,* Berlin, 1975, 79-87.
- Farnel, *Cults* L. R. Farnel, *The Cults of the Greek States,* I-IV, Oxford, 1896-1909.
- G. M. A. Hanfmann - J. C. Waldbaum, Kybebe and Artemis. Two Anatolian Goddesses at Sardis, *Archaeology 22* (1969), 264-75.
- Goldman H. Goldman - F. Jones, "Terracottas from the Necropolis of Halae", *Hesperia 11* (1942), 386.
- Hanfmann G. M. A. Hanfmann - M. S. Balmuth, "The Image of an Anatolian Goddess at Sardis", *Anadolu Araştırmaları,* 1-2, İstanbul, 1965, 261-69.

- Hepding H. Hepding, "Die Arbeiten zu Pergamon 1908-1909", *AM* 35 (1910), 518-21.
- Hesperia* *Journal of American School of Classical Studies at Athens, Princeton.*
- Heuzey L. Heuzey, *Figurines Antiques de Terre Cuite*, Paris, 1882.
- Higgins R. A. Higgins, *Catalogue of the Terracottas in the Department of Greek and Roman Antiquities*, British Museum I, London, 1954.
- Howland R. H. Howland, *Greek Lamps and Their Survivals, The Athenian Agora*, IV, Princeton, 1958, 128-29.
- Ist. Mitt.* *Istanbuler Mitteilungen.*
- James E. O. James, *The Cult of the Mother Goddess*, London, 1959.
- Jastrow M. Jastrow, *Aspects of Religious Belief and Practice in Babylonia and Assyria*, New York, 1911.
- Jdl* *Jahrbuch des k. deutschen archäologischen Instituts.*
- JHS* *Journal of Hellenistic Studies.*
- JOAI* *Jahreshefte des oesterreichischen archäologischen Instituts.*

- Jongkees J. H. Jongkees, "New Statues by Bryaxis", *JHS* LXVIII (1948), 29-34.
- Karageorghis V. Karageorghis, "Chroniques des Fouilles à Chypre en 1970", *BCH* 95 (1971), 420.
- Kassab D. Kassab, *Statuettes en Terre-cuite de Myrina, Corpus des signatures, monogrammes, Lettres et signes*, Paris, 1988.
- Kaufmann K. M. Kaufmann, *Ägyptische Terrakotten der Griechisch - Römischen und Koptischen Epoche*, Cairo, 1913.
- Kobylyna M. M. Kobylyna, *Statuettes de Terre cuite du Littoral Nord de la Mer Noire*, Moskowa, 1974.
- Kulaçoğlu B. Kulaçoğlu, *Museum of Anatolian Civilizations Gods and Goddesses*, Ankara, 1992.
- Kınal F. Kınal, Kaunos Adak Lambaları, *Belleten* 33, Ankara, 1969, 130.
- L'Orange H. P. L'Orange, *Studies on the Iconography of Cosmic Kingship in the Ancient World*, Oslo, 1953.
- Lane *CMRDM* E. N. Lane, *Corpus Monumentorum Religionis dei Menis*, I-IV, 1971-76.
- Langmann G. Langmann, "Eine spätarchaische Nekropole unter dem Staatsmarkt zu Ephesos", *Festschrift für Fritz Eichler*, Wien, 1967.

- Larisa am Hermos III K. Schefold - J. Boehlau, *Larisa am Hermos*, III, Berlin, 1942.
- Leiden P. G. Leyenaar-Plaisier, *Les terres cuites Grecques et Romaines, Tome I, Catalogue de la collection du musée national des antiquités à Leiden*, Leiden 1979.
- Lindos I C. Blinkenberg, *Lindos, Fouilles de l'Acropole, 1902-1904, I, Les Petits Objets*, Berlin, 1931.
- Meriç R. Meriç, *Metropolis in Ionien, Ergebnisse einer Survey -Unternehmung in den Jahren 1972-1975*, Königstein, 1982.
- Mollard-Besques I - III S. Mollard-Besques, *Musée National du Louvre. Catalogue Raisonné des Figurines et Reliefs en Terre-cuite Grecs, Etrusques et Romains*, I (1954); II (1963); III (1972).
- Myres J. L. Myres, *A Catalogue of the Cyprus Museum*, Oxford, 1899.
- Naumann F. Naumann, *Die Ikonographie der Kybele in der phrygischen und der griechischen Kunst*, Tübingen, 1983.
- Newton C. T. Newton, *Halicarnassus, Cnidus and Branchide*, II, London, 1862.

- Nikolaou K. Nikolaou, "Archaeological News from Cyprus 1970", *AJA* 76 (1972), 318.
- Nilson M. P. Nilson, *Geschichte der Griechischen Religion*, 2-I, München, 1941.
- Ohlemutz E. Ohlemutz, *Die Kulte und Heiligtümer der Götter in Pergamon*, Würzburg-Aumühle, 1940.
- Ohm T. Ohm, *Die Gebetsgebarden der Völker und das Christentum*, Leiden, 1948.
- Olynthus D. M. Robinson, *Excavation at Olynthus*, IV, Baltimore, 1931.
- Opusc. Arch.* *Opuscula Archaeologia* (Swedish Institute in Rome).
- Orthmann W. Orthmann - H. Klein, *Tell Chmera in Nordost-Syrien 1982-83*, Berlin, 1986.
- Özkaya V. Özkaya, "Bazı Bulgular Işığında Frig Seramiğinde Kernoslar", *Arkeoloji ve Sanat* 79 (1997), 21-27.
- Parrinder E. G. Parrinder, *African Mythology*, London, 1967.
- Parrot A. Parrot, *Sumer*, Gallimard, 1960.
- Pottier E. Pottier, *Diphilos et les modelleurs de terres cuites grecques*, 1909.
- Price T. H. Price, "The Crouching Children and the Temple Boys", *BSA* 64, 1969, 95-111.

- Price *BMC* F. A. Price, *British Museum Catalogue Sculpture*, I - II, London, 1931.
- Priene T. Wiegand - H. Schrader, *Priene, Ergebnisse der Ausgrabungen und Untersuchungen in den Jahren 1895-1898*, Berlin, 1904.
R. A. Higgins, *Greek Terracotta Figures*, London, 1969.
- Radt W. Radt, "Kybele und Mithras auf Kapıkaya", *AvP* XII, Berlin, 1978, 69-76.
- RE* *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.*
- Rohde E. Rohde, *Griechische Terrakotten*, Tübingen, 1968.
- Rutkowski B. Rutkowski, *The Cult Places of the Aegean*, London, 1986.
- Schede M. Schede, *Die Ruinen von Priene*, Berlin, 1964.
- Schrader H. Schrader, "Die Ausgrabungen am Westbahange der Akropolis", *AM* 21 (1896), 266.
- Simon E. Simon, *Die Götter der Griechen*, München, 1985.
- Smith A. H. Smith, Recently Acquired Reliefs in the British Museum, *JHS* 36 (1916), 65.

- Svoronos J. N. Svoronos, *Das athener Nationalmuseum*, I, Athen, 1908.
T. H. Price, *Kourotrophos, Cults and Representations of the Greek Nursing Deities*, Leiden, 1978.
- Thompson D. B. Thompson, *Troy, The Terracotta Figurines of the Hellenistic Period*, Supplementary Monograph III, Princeton, 1963.
- Töpperwein E. Töpperwein, *Terrakotten von Pergamon*, Berlin, 1976.
- Van-Ingen W. Van Ingen, "Figurines from Seleucia on the Tigris", *Humanistic Series XLV*, London, 1939.
- Vermaseren M. N. Vermaseren. *Cybele and Attis*, London, 1977.
W. Radt, Lampen und Beleuchtung in der Antike, *AntikeWelt* 17.1, 1986.
- Walter O. Walter, "Kniende Adoranten auf attischen Reliefs", *JOAI* XIII (1910), 229.
- Walters H. B. Walters, *Catalogue Greek and Roman Lamps in the British Museum*, London, 1914.
- Weber W. Weber, *Ägyptisch- griechische Terrakotten in Berlin*, Berlin, 1914.
- Winter F. Winter, *Die Typen der figürlichen Terrakotten*, I-II, Berlin-Stuttgart, 1903.

XII, R. G. Davidson, The Minor Objects, Princeton,
1952.

K. Env. No. : Kazı Envanter Numarası
Müz. Env. No. : Müze Envanter Numarası
B. D. : Buluntu Durumu
H. : Yükseklik
G. : Genişlik

I-GİRİŞ

İnsalar en ilkel kavimlerden itibaren, ilahi güçlerin yaşantılarını kontrol ettiği düşüncesiyle, onlara gereken saygı ve tapınımı göstererek yardımlarını sağlamak ve onların öfkelerinden sakınmak kaygısını taşımışlardır. Bu nedenle, çeşitli mythler, kültler yaratarak, onlara adaklar adanmışlar, böylece tanrılarını borçlandırmak suretiyle kendilerini güvence altına alacaklarına inanmışlardır.

Adanan bu eşyalar arasında, eski çağ insanının dinsel yaşamını günümüze taşıyan adak figürinlerinin, önemi büyüktür. Çünkü, maliyeti ucuz olan bu figürinler, özellikle ekonomik düzeyi düşük olan insanlar tarafından talep görmüş ve dolayısıyla çok miktarlarda üretilmişlerdir.

Bu araştırmada, Daskyleion adak figürinlerini stilistik ve ikonografik açıdan inceleyerek, antik kent insanının, dinsel yapısı ve dolayısıyla halkın sosyal ve kültürel yaşantısı hakkında bilgi edinmeyi amaçladık.

Araştırmama başlarken, Daskyleion'da 1952-55 yılları arasında Prof. Dr. E. Akurgal başkanlığında yapılan sondaj çalışmaları sırasında, çok miktarda terrakotta figürinin ele geçtiğini biliyordum. Bu eserler bugün, Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi'nde, Prof. Dr. C. Bayburtluoğlu'nun gözetiminde korunmaktadır. Bunun üzerine, Akurgal'ın ve Bayburtluoğlu'nun izniyle, 1988 yılı öncesi Daskyleion'da ele geçen malzemeleri, Ankara'da, inceleme olanağı buldum. Bu figürinler arasında, dinsel içerikli eserlerin yoğun olduğunu gördüm. Ancak, bu heykelciklerin

iyi korunamamış olmaları nedeniyle, stilistik ve tipolojik açıdan farklı olmayan tipler arasında, en iyi korunan eserleri çalışmama dahil ettim. Bunun yanısıra, heykelciklerin buldukları mekanlarla ilgili herhangi bir kayıta rastlayamadım. Bu eserlerin fotoğrafları, uzman fotoğrafçı M. Ali Düğenci tarafından çekilmiştir.

Böylece, Daskyleion antik kentinde bugüne kadar yapılan kazı çalışmaları sırasında ele geçen adak figürinlerinin, tamamını inceleme olanağı bulmuş oldum. Bu çalışmada yukarıda belirttiğim adak heykelcikleri arasında en iyi korunan kırk dokuz parça eserin, stilistik ve ikonografik incelemesi yapılmıştır.

İncelediğimiz malzeme içindeki erken (M.Ö. 5. yüzyıl) buluntular için, F. Naumann'ın *Die Ikonographie der Kybele in der phrygischen und der griechischen Kunst* adlı yayını ile, T. H. Price'in "The Type of the Crouching Child and the Temple Boys" (*BSA* 64,1969), adlı makalesinden ve R. A. Higgins'in *Catalogue of the Terracottas in the department of Greek and Roman Antiquities* British Museum I, adlı yayınından büyük ölçüde yararlandım. Hellenistik dönem Daskyleion terrakotaları için de Propontis bölgesine en yakın antik bölgeler olan Troas ve Aiolis bölgesindeki (Troia - Pergamon) kazı buluntuları ön planda incelenmiştir.

II -KATALOG

A-TANRIÇALAR

A 1- KYBELE HEYKELCİKLERİ

Kat. No. 1

Lev. 1.

Kybele Heykelciğı

B. D. :Daskyleion 1988, yüzey malzemesi (Kuş Cenneti), AAA

K. Env. No : 90

Bursa Müz. Env. No : 9115(88/9)

H. 6,5cm. Kırmızımsı sarı renkli hamura sahip olan heykelcik, ayakta tasvir edilmiştir. Üzerine, sol göğsünü açıkta bırakan bir giysi giymiştir. Sol eliyle, omuz hizasında bir tympanon tutmaktadır. Sağ eli korunamamıştır. Ancak diğer Kybele heykelciklerinden yola çıkarak burada bir phiale beklememiz

doğru olacaktır. Saçları omuzlarına dökülen heykelcik, başında alçak bir polos taşımaktadır. Vücudunun alt kısmı korunamamıştır.

Benz.Örn. :Higgins (1954), Pl. 93, No. 718; Mollard-Besques I, Pl. LXXXVI, No. 234; Winter I, Pl. 139, No.6; Töpperwien, “Die Terrakotten von Mamurtkale”, *AvP* XII (1975), s. 84, Pl. 37-MK 29.

M.Ö. 5. yüzyıl.

Kat. No. 2

Lev. 2

Kybele Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1990, F6 Doğu Açması, BMB (38,80-38,70 Güney bölüm killi yumuşak toprak).

K. Env. No. : 767

H. 5,7 cm., G. 7 cm. Açık kırmızı renkli hamura sahip olan heykelciğin başında, stephane üzerine şehir surlarını ve kulelerini simgeleyen yüksek bir polos bulunmaktadır. Polosun önünde ortadan ikiye ayrılan saçlar, yanlarda ince dalgalar halinde omuzlara kadar inmektedir. Tanrıça sol eliyle, sol

omzunun üzerinde bir tympanon taşımaktadır. Tympanon'un alt kısmında, figürünün korunan parmakları görülmektedir. Yüz hatları dolgun olup kısmen aşınmıştır. Düz bir plaka üzerine kabartma şeklinde yapılmış olan eserin arkasında, heykelciği duvara asmak amacıyla yapılan çıkıntının bir kısmı korunmuştur. Eserin, boyundan itibaren alt kısmı korunamamıştır.

Benz. Örn. : Töpperwein (1976), Pl. 30, No. 188; Thompson (1963), Pl. X, No. 26, 28; Naumann, s. 269; Priene, s. 330, Fig. 367; Schede, s. 101, 104, fig. 123.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 3

Lev. 2

Kybele Başı

B. D. : Daskyleion 1952-1955 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 5,5 cm., G. 5,3 cm. Kırmızımsı sarı renkli hamura sahip olan figürin, başında stephane üzerinde kuleli bir polos taşımaktadır. Saçlar, ortadan ikiye ayrılmış olup ince dalgalar halinde omuzlara kadar inmektedir. Yüzü oldukça tahrip olmuştur. Kat. No. 2'deki esere benzerliğinden dolayı,

figürünün sol kenarındaki kırık kısımda bir tympanon beklemek doğru olacaktır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 4

Lev. 3

Kybele Aslanı

B. D. : Daskyleion 1988, II. Kesit Açma, ABL.

K. Env. No. : 49

H. 6,6 cm., G. 5,5 cm. Kırmızımsı sarı renkli hamura sahiptir. Sola doğru uzanmış olan aslan heykelciğinin başı, cepheden verilmiştir. Bu aslan figürünü, olasılıkla Kybele'nin kucağında oturur durumdaydı. Yüzü oldukça aşınmış olan heykelciğin, yele detayı belirgin olarak seçilmektedir. Ayrıca gözleri iki yuvarlak oyuktan oluşan figürünün, hafif aralık bırakılmış olan ağız detayı düz bir çizgi ile verilmiştir.

Benz. Örn. : Thompson (1963), Pl. IX, No. 19, 20; Töpperwein (1976), Pl. 30, No. 189; Töpperwein, "Die Terrakotten von Mamurtkale", *AvP* XII (Berlin 1975), Pl. 35-MK 7; A. H. Buren, "News

Letter From Rome”, *AJA* 69 (1965), s. 363, Pl. 89, No. 8.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 5

Lev. 3

Kybele Aslanı

B. D. : Daskyleion 1994, 23 No’lu Açma, DNY (35.00-34.90 Byzans çukuru).

K. Env. No. : 1583

H. 4 cm., G. 3 cm. Kırmızımsı sarı renkli hamura sahiptir. Başın, ön kalıptan çıkmış olan kısmı korunabilmiştir. Yüz detayları oldukça belirsiz olup sol gözü ve hafif aralık bırakılmış ağız detayı seçilmektedir. Baş stili, Kat. No. 4’deki figürine benzemektedir.

Kat. No. 6

Lev. 3

Kybele Aslanı

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 3,3 cm., G. 1,8 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Bir aslan başı ve onu tutan sağ el görülmektedir. Kol üzerindeki giysi kıvrımları kalın kumaştan yapılmış izlenimi vermekte olup Kybele'ye ait olmalıdır. Aslanın yeke detayları ayrıntılı bir şekilde işlenmiştir.

Benz. Örn. : Thompson (1965), Pl. IX; No. 23-25; Töpperwein, "Die Terrakotten von Mamurkale" *AvP* XII, Berlin (1975), Pl. 37, 32; Töpperwein (1976), Pl. 30, No. 191.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 7

Lev. 4

Kybele Başı (?)

B. D. : Daskyleion 1952-55, sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4,9 cm., G. 2,7 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Kötü fırınlanmış olan eserin kafa arkası korunamamıştır. Dolgun yüzü, klasik özelliklere sahiptir. Figürin, belirsiz gözleri, iri burnu ve hafif aralanmış dudakları ile

Hellenistik dönem özelliklerini yansıtmaktadır. Saçları, yüksek stephanenin önünde hafif dalgalı bir şekilde verilmiş olup stephanenin üzerinde ise omuzlara kadar inen bir örtü bulunmaktadır.

Benz. Örn. : Thompson (1963), Pl. XII, No. 39; Töpperwein, “Die Terrakotten von Mamurkale”, *AvP* XII (Berlin 1975), Pl. 35 MK 4, 5, Pl. 37, MK 28.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 8

Lev. 4

Kybele Başı (?)

B. D. : Daskyleion 1952-1955 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 6 cm., G. 4,9 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Oldukça kötü fırınlanmış olan figürinin başı, hafif sola doğru eğik verilmiştir. Gözler belirsiz olup burnun bir kısmı ile ağız tahrip olmuştur. Tok çene ve dolgun yüz hatlarına sahiptir. Başında oldukça yüksek bir stephane taşımaktadır. Stephanenin altında saçlar hafif dalgalı bir şekilde ortadan ayrılırken, üst kısmında ise omuzlara kadar inen bir örtü taşımaktadır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 9

Lev. 4

Kybele Başı (?)

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 5,3 cm., G. 2,7 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Kafa arkası korunamamıştır. Figürin oldukça kötü fırınlanmıştır. İri burunlu, ince dudaklı, tok çeneli ve dolgun yüzlü olan figürinin gözleri tahrip olmuştur. Başı, çok hafif sağa eğik verilmiştir. Ortadan ayrılan hafif dalgalı saçlar üzerinde stephane, onun üzerinde ise bir örtü taşımaktadır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 10

Lev. 5

Kybele Başı (?)

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 5,3 cm., G. 2,7. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Kafa arkası korunamamıştır. İri burunlu, ince dudaklı olup oldukça dolgun yüz hatlarına sahiptir. Hafif sağa eğik olan başı üzerinde, yüksek bir stephane, onun da üzerinde bir örtü taşımaktadır. Boyun çizgisi belirgin verilmiştir.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 11

Lev. 5

Kybele Başı (?)

B.D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.
K.Env. No. : -

H. 4,5 cm., G. 2,3 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Bütün bir baş korunmuştur. Ortadan ayrılmış hafif dalgalı saçları, yüksek bir stephanesi ve onun üzerinde ise omuzlara kadar inen bir örtü bulunmaktadır. Gözleri ve burnu belirsizdir. İnce dudaklar hafif aralanmıştır. Ayrıca yüz hatları oldukça dolgun verilmiş olup tok bir çeneye sahiptir.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 12

Lev. 5

Kybele Başı (?)

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4,9 cm., G. 3 cm. Kırmızımsı kahverengi hamura sahiptir. Bütün bir baş korunmuştur. Gözler, burun ve dudaklar tahrip olmuştur. Ortadan ayrılan saçlar üzerinde yüksek bir stephane taşımaktadır. Stephanenin üzerinde ise diğer Kybele başarında olduğu gibi omuzlara kadar inen bir örtü bulunmaktadır. Başı hafif sağa eğik olan figürünün yüz hatları oldukça dolgun olarak verilmiştir.

Hellenistik Dönem.

Kat. No.13

Lev. 6

Kybele Başı (?)

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 5,7 cm., G. 3 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurlu olup bütün bir baş korunmuştur. Yüz detayları aşınmıştır. Bununla birlikte, üst göz kapağının belirginliği seçilmektedir. Saçları ve başında taşıdığı stephanesi, diğer Kybele başlarında görülen özellikleri göstermektedir. Yüz hatları dolgun olarak verilmiştir.

Hellenistik Dönem.

Kat. No.14

Lev. 6

Kybele Başı (?)

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 3,7 cm., G. 2,2 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Kafa arkası korunmamıştır. Hafif dalgalı saçlar, ortadan ikiye ayrılmıştır. Tahrip olmuş yüksek stephanesi üzerinde örtü taşımaktadır. Dolgun yüzün, detayları belirgin değildir.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 15

Lev. 7

Kybele Başı (?)

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4,5 cm., G. 2,4 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Kafa arkası korunamamıştır. Başında yüksek bir polos onun üzerinde ise bir örtü taşımaktadır. Polos'un altında, ortadan ayrılmış hafif dalgalı saçlar yer almaktadır. Dolgun yüz hatları, belirginleşmiş alt ve üst göz kapakları ile hafif aralık bırakılmış ağız M.Ö. 2. yüzyıl eserlerini hatırlatmaktadır.

Benz. Örn. : Thompson (1963), Pl. VII, No.17, 18, Pl. IX, No. 24, PL. XI, No. 33, 37.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 16

Lev. 7

Kybele Başı (?)

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4,3 cm., G. 3,1 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Kafa arkası korunamamıştır. Alçak stephanenin altında, ortadan ayrılmış hafif dalgalı saçlar yer alırken, üzerinde ise bir örtü taşımaktadır. Oldukça dolgun bir yüze sahip olan figürinin yüz detayları belirgin olmamakla birlikte, dikkatlice incelendiğinde üst göz kapağının işlenmiş olduğu görülmektedir.

Hellenistik Dönem.

A 2- ARTEMİS HEYKELCİĞİ

Kat. No. 17

Lev. 8

Artemis Heykelciği

B. D. : Daskyleion Yüzey Buluntusu.

K. Env. No. : -

H. 11 cm., G. 3,6 cm. Kırmızımsı sarı renkli hamura sahiptir. Ayakta cepheden tasvir edilen figürin, bir kaide üzerinde durmaktadır. Üzerine peplos benzeri bir giysi giymiştir. Sol eliyle yavru bir geyik taşırken, sağ eliyle de giysisini hafifçe yukarı doğru çekmektedir. Belindeki kuşağın (kemerin) ve sağ elin hareketinden dolayı giyside oluşan kıvrımlar oldukça

sade verilmiştir. Sol bacak hafif önde olup, vücut ağırlığını taşımaktadır. Figürinin başı korunamamıştır.

Benz. Örn. : Higgins (1954), s. 213, Pl. 108, No. 798, s. 247, Pl. 131, No. 907.

M.Ö. 5. Yüzyıl.

A 3- APHRODİTE HEYKELCİKLERİ

Kat. No. 18

Lev. 9

Aphrodite Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1988, II. Kesit Açma, ADL.

K. Env. No. : -

M. Env. No. : 9110 (88/4) Bursa Müzesi.

H. 10 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurlu olup, üzerinde yoğun beyaz astar ve pembe boya izleri görülmektedir. Üst kısmı çıplak olan figürinin, dizden itibaren kıvrılmış olan bacakları üzerindeki giysi parçası, vücut hatlarını hissettirecek şekilde verilmiştir. Vücudu sağa doğru eğilmiş olup sol eliyle başını tutarken, sağ eliyle ne olduğu belli olmayan bir cisim tutmaktadır.

Benz. Örn. : Töpperwein (1976), Pl. 36, Fig. 217; Mollard-Besques II, Pl. 37 a-f.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 19

Lev. 9

Venus Genetrix

B. D. : Daskyleion çevresinden geldiği bilinmektedir.

K. Env. No. : -

H. 26,4 cm., G. 10,5 cm. Açık kırmızı renk hamurlu olup, tek kalıp kullanılmıştır. Arka kısım elle şekillendirilmiştir. Heykelcik, sol göğsünü açıkta bırakan ve vücut hatlarını gösteren bir giysi giymiştir. Vücut, oransız bir şekilde yapılmış olup, detaylar da özensizce işlenmiştir. Saçı, ortadan ayrılarak omuzlara kadar inmektedir. Yüzü oldukça aşınmıştır. Kulaklarında yuvarlak birer küpe taşımaktadır. Yuvarlak formlu buhar deliği korunmuştur.

M.S. I. Yüzyıl.

Venus Genetrix

B. D. : Daskyleion çevresinden geldiği bilinmektedir.

K. Env. No. : -

H. 44,7 cm., G. 14,5 cm. Kırmızımsı sarı renkte hamurlu olup üzerindeki beyaz astar kısmen korunmuştur. Üzerine sol göğsünü açıkta bırakan bir giysi giymiştir. Sağ eli ile giysisinin bir ucunu omzuna doğru çekmektedir. Baş, vücuda oranla daha küçük yapılmıştır. Saçlar ortadan ayrılarak dalgalı bir şekilde omuzlara dökülmektedir. Sol bacak hafif önde olup vücut ağırlığını sağ bacak taşımaktadır. Vücut hatlarını ortaya koyan giysi kıvrımları linear bir şekilde işlenmiştir. Eserin ön kısmı yuvarlak formlu açık bir kaide ile beraber kalıplanmış olup, arka kısmı elle şekillendirilmiştir. Heykelciğin sol kolu, sağ bacağına üst bölümü ve arka kısmı eksiktir.

Benz. Örn. : Leiden, s. 254, Pl. 93, No. 670; s. 411, Pl. 148, No. 1142, Mollard-Besques II, s. 15, 16, Pl. 12 a-d, 13 a-d, 14 a-d; Charbonneaux (1936), s. 92, No.82, Pottier (1887), Pl. VII, 1, Winter II, Pl. 214, No. 5.

M.S. I. Yüzyıl.

A 4- ATHENA HEYKELCİKLERİ

Kat. No. 21

Lev. 11

Athena Miğferi

B. D. : Daskyleion 1991 F6, Doğu-Kuzey Açması, BYK
(37,80-37,70 Tüm Alan)

K. Env. No. : -

H. 3,4 cm., G. 2,6 cm. Açık kırmızı renk hamur üzerinde, beyaz astar ve sarı yıldız boya izleri görülmektedir. Athena'ya ait sorguçlu miğferin önüne, plastik olarak göz ve burun hatları işlenmiştir. Eser kalıp yapımı olup sol yanı korunamamıştır.

Benz. Örn. : Leiden, s. 161, Pl. 61, No. 365; Mollard-Besques III, Pl. 403 g, I.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 22

Lev. 11

Athena Başı

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 5,3 cm., G. 3,9 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurlu olup bütün bir baş korunmuştur. Başında bir miğfer taşıyan figürin, dalgalı saçlara sahiptir. Yüz hatları ince-zayıf olup detaylar pek belirgin değildir. Bununla birlikte iri gözleri ve küçük ağzı seçilmektedir.

Benz. Örn. : Mollard-Besques III, Pl. 272 g; Thompson (1963), Pl. VI, No. 13, 14; Breccia II, No. 224.

Hellenistik Dönem.

B- TANRILAR

B1- DİONYSOS HEYKELCİĞİ

Kat. No. 23

Lev. 12

Dionysos Başı

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4.1 cm., G. 7.5 cm. Deve tüyü renginde hamura sahiptir. Başın ön kalıptan çıkan kısmı korunmuştur. Korunduğu kadarıyla üst göz kapaklarının belirgin olduğu görülmektedir. Başında ve yapraklardan oluşan bir çelenk taşımaktadır.

Benz. Örn. : Mollard-Besques III, Pl. 153, No. a, c., Pl. 173,
No. a, c, d, e, f., Pl. 273, No. i, Pl. 274, No. a-e.

Hellenistik Dönem.

C - KÜLT FİGÜRİNLERİ

C 1-TAPINMA HAREKETİ YAPAN KADIN HEYKELCİKLERİ

Kat. No. 24

Lev. 12

Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 8,9 cm., G. 2,9 cm. Koyu devetüyü renginde hamuru olan figürinin, arka kısmı korunamamıştır. Başının sol üst kısmı ve göğüs hizası kırık olup başı, aşağı doğru hafif eğiktir. Khiton üzerine himation giymiştir. Başında taşıdığı yüksek stephanenin üzerinden, himationun bir parçası aşağı doğru inmektedir. Cepheden verilen sağ elin etrafını saran himation, sol omuz üzerinden devam ederek bütün vücudu sarıyor olmalıdır. Oval bir yüze sahip olan figürinin, yüz detayları fazla belirgin değildir.

Benz. Örn. : Thompson (1963), s. 95-99, Pl. XX, No. 72, Pl. XXI, No. 73-75, Pl. XXII, No. 76, 78, 80; Töpperwein (1976), s. 60-68, Pl. 40, No. 249, 50, 54, Pl.41 No. 255-57; Pl.103 A; Mollard-Besques II, Pl. 113, No. d, e, g; Mollard- Besques III, Pl.

128 f, g, h; Leiden, Pl. 145, No. 1115; H. Hepding, "Die Arbeiten zu Pergamon", *A M* 35 (1910), s. 519-20.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 25

Lev. 13

Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 5,8 cm., G. 2,2 cm. Deve tüyü rengi hamurlu olup, başın sağ üst kısmı ile boyundan itibaren bütün gövdesi korunamamıştır. İbadet eder pozda sağ elini omuz hizasına kaldırmış olan heykelciğin, yüz hatları oldukça dolgun yapılmıştır. Kat. No. 23'deki figürinde olduğu gibi, üzerine giydiği himation başını örterek bütün vücudunu sarıyor olmalıdır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 26

Lev. 13

Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1988, II Kesit Açma, ABI.

K. Env. No. : -

H. 3,5 cm., G. 2,7 cm. Hamur kırmızımsı sarı renktedir. Beyaz astar korunmuştur. Sağ avuç içi cepheden tasvir edilmiş olup himationun içinden çıkmaktadır. Elin bu hareketinden dolayı himation üzerinde oluşan kıvrımlar, oldukça belirgin bir şekilde verilmiştir. Vücudun, sağ el dışındaki hiçbir bölümü korunamamıştır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 27

Lev. 14

Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4,7 cm., G. 4 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Sağ avuç içi himationun içinden, cepheden tasvir edilmiştir. Sağ eli, bilekten itibaren

saran himationun parçası, verev şekilde sol omuza doğru çıkmaktadır. Figürinin başı ve vücudun alt bölümü korunamamıştır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 28

Lev. 14

Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4,8 cm., G. 6,4 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Üzerine verev kıvrımları olan “V” yakalı bir khiton giymiştir. Diğer figürinlerde olduğu gibi himationun altından çıkan sağ el, cepheden tasvir edilmiştir. Figürinin başı ve göğüsten itibaren gövdenin alt bölümü korunamamıştır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 29

Lev. 14

Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4,3 cm., G. 3,1 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Giysinin yakası “V” şeklinde olup göğüs altında, büzgülü ufak kıvrımlar yapmaktadır. Himationun altından, cepheden tasvir edilen avuç içi görülmektedir. Figürinin başı ve göğüsten itibaren vücudunun alt bölümü korunamamıştır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 30

Lev. 15

Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 5,5 cm., G. 4 cm. Açık kırmızı renkte hamura sahiptir. “V” yakalı khitonu ve himationun içinden çıkarak cepheden tasvir edilen sağ eli ile

diğer figürinlere benzemektedir. Başı ve vücudunun göğüsten itibaren alt bölümü korunamamıştır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 31

Lev. 15

Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciğı

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4,3 cm., G. 4,6 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Üzerine giydiğı “V” yakalı khitonun altından, göğüs hatları görölmektedir. Tapınma hareketi yapan sağ eli, himationu giyiniş, tarzı diğer figürinlerde olduğı gibidir. Başı ve göğüsten itibaren vücudunun alt kısmı korunamamıştır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 32

Lev. 15

Tapınma Hareketi Yapan El

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 3,7 cm., G. 2,3 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. İbadet eden bir figürine ait, cepheden tasvir edilmiş bir el olmalıdır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 33

Lev. 15

Tapınma Hareketi Yapan El

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 3,3 cm., G. 1,8 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur. Bu eser de Kat. No. 32'deki gibi ibadet eden bir figürine ait el parçasıdır.

Hellenistik Dönem.

C 2 - ÇÖMELEN OĞLAN HEYKELCİĞİ

Kat. No. 34

Lev. 16

Çömelen Oğlan Heykelciği

B. D. : Daskyleion çevresinden geldiği bilinmektedir.

K. Env. No. : -

H. 4,8 cm., G. 3,2 cm. Açık kırmızı renk hamurludur. Figürinin alt bölümü, açık bırakılmıştır. Sağ ayağı dizden yukarıya doğru kıvrık, sol ayağı yere paralel olarak karna çekilmiş olan, çıplak bir çömelen çocuk tasvir edilmiştir. Profilden bakıldığında, sağ kolunun dizine dayalı olduğu anlaşılmaktadır. Eserin başı ve sağ yanı korunamamıştır.

Benz. Örn. : Winter II, s. 266, No. 4, s. 268, No. 3 g; Cl. Rh. IV, s. 163, 164, 334; Mollard-Besques I, Pl. XXVIII, 223, 224; Larissa am Hermos III, Pl. 9, No. 25, 26, 28; Higgins (1954), s. 93, 94, Pl. 45, No. 257-60, s. 95, No. 267, s.154, No. 568, s. 222-23, No. 835-37, s. 314, No. 1156-60.

M.Ö. 5. Yüzyıl.

C 3 - KUCAĞINDA ÇOCUK TAŞIYAN KADIN HEYKELCİKLERİ

Kat. No. 35

Lev. 17

Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 7,3 cm., G. 5,2 cm. Açık kırmızı renkli hamurludur. Sadece vücudunun ön cephesi korunmuş olan figürin, sol yanında bir çocuk taşımaktadır. Sol elini ağzına götürmüş olarak çıplak tasvir edilen çocuk, başını kadının sol göğsüne yaslamıştır. Kadının üzerindeki ince giysinin altından vücut hatları belirgin olarak verilmiştir. Figürinin başı, kolları ve belden itibaren vücudunun alt bölümü korunamamıştır.

Benz. Örn. : Mollard-Besques II, Pl. 35, No. a-f; Mollard-Besques III, Pl. 342, No. b, c, d, f, g; Higgins (1954), Pl. 73, 551-57, 59; Kobylina (1974), Pl. 15; Corinth (1952), Pl. IV, No. 26-30; Lindos (1931), Pl. 96, No. 2125; Pl. 102, No. 2226-29, 30, Pl. 103, No. 2242, 43; Kassab (1988), Pl. 53, No. 271; Leiden, Pl. 20, No. 108, 109; Breccia II (1930), Pl. 50, No. 1; Heuzey (1988), Pl.15, No.

4, Pl. 39, No. 2, 3; Rohde (1968), s. 46, No. 30; Newton (1862), s. 328; O. Brooner, "The Thesmophorion in Athens", *Hesperia* II (1942), s. 260.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 36

Lev. 17

Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 5,3 cm., G. 5,2 cm. Hamur rengi açık kırmızıdır. Figürin, üzerine "V" yakalı ince bir khiton giymiştir. Khitonun üzerine giyindiği himationun altından, cepheden ibadet etme pozisyonunda verilen sağ eli görülmektedir. Sol tarafta ise, sol eliyle giysinın yakasını tutan cepheden çıplak bir çocuk figürünü tasvir edilmiştir. Baş ve vücudun göğüsten itibaren alt bölümü korunamamıştır.

Benz. Örn. : Töpperwein (1976), Pl. 103 B.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 37

Lev. 18

Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No : -

H. 7,3 cm., G. 5,4 cm. Kırmızımsı kahverengi hamurludur ve beyaz astar izleri korunmuştur. Solda, çıplak çocuk, annesinin göğsünü sıkıca tutar vaziyette tasvir edilmiştir. Çocuk, kadının belindeki iki kalın kuşakla vücuduna sıkıca bağlanmıştır. Figürinin başı, vücudunun sağ bölümü ve belden itibaren alt bölüm ile arka kısmı korunamamıştır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 38

Lev. 18

Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1989, F6 Açması, AVG

K. Env. No. : -

H. 3,5 cm., G. 1.5 cm. Hamur rengi kırmızımsı sarıdır. Beyaz astar kısmen korunmuştur. Madalyon şeklindeki terrakotta parçanın üzerinde, çocuk

emziren kadın tasvir edilmiştir. tek göğsü korunan kadın, sol koluyla çocuğunu tutarken, sağ eliyle de onu emzirmektedir. Bu parça bir yere monte edilmek üzere yapılmış olmalıdır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 39

Lev. 19

Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 4,3 cm., G. 2,6 cm. Açık kırmızı renkte hamura sahiptir. Figürünün vücudunun, sol üst kısmı korunmuştur. Burada, himationun altında annesine sarılmış bir çocuk figürünü bulunmaktadır. Çocuk, sol eliyle annesinin göğsünü tutuyor olmalıdır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 40

Lev. 19

Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi

K. Env. No. : -

H. 4,4 cm., G. 2,2 cm. Hamur rengi açık kırmızıdır. Sol tarafta bir çocuk figürünü tasvir edilmiştir. Cepheden verilen çocuk, annesi tarafından sıkıca kucaklanmıştır. Eserin diğer kısımları korunamamıştır.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 41

Lev. 20

Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi

K. Env. No. : -

H. 5 cm., G. 3,3 cm. Hamur rengi açık kırmızıdır. Figürünün, vücudunun yalnızca sol üst kısmı korunmuştur. Burada, sol eliyle annesinin sol göğsünü tutan çıplak bir çocuk figürünü tasvir edilmiştir. Bu figürin, Kat.

No. 40'daki çocuğa neredeyse aynı kalıptan çıkmış olabilecek kadar çok benzemektedir. Büyük bir ihtimalle aynı atölyeden geliyor olmalıdırlar.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 42

Lev. 20

Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 3,6 cm., G. 2,1 cm. Açık kırmızı renkli hamurludur. Çocuğun, yalnızca başı ve sol kolu korunmuştur. Arkadan gelerek çocuğu saran kadına ait giysi parçası da seçilmektedir. Çocuk, Kat. No. 39, 40, 41'deki çocuk figürinlerine çok benzemektedir.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 43

Lev. 20

Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1988, II. Kesit açma, ABI.

K. Env. No. : -

H. 7,7cm., G. 1,5 cm. Kırmızımsı sarı renkli hamura sahip olan eser üzerinde, beyaz astar kısmen korunmuştur. Yalnızca çocuk figürinine ait vücudun üst bölümü korunmuştur. Çocuğun sol eliyle sıkıca tutunduğu bölüm, büyük bir olasılıkla kadının sol göğsü olmalıdır. Bu figürin de yukarıda incelediğimiz çocuklara benzemektedir.

Hellenistik Dönem.

C 4 - BİR ELİYLE GÖĞSÜNÜ TUTAN KADIN HEYKELCİKLERİ

Kat. No. 44

Lev. 21

Bir Eliyle Göğsünü Tutan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1991, F6 Kuzey Açması, BVL
(37,88-37,78 Tüm alan).

K. Env. No. : 899

H. 3,6 cm., G. 3,7 cm. Açık gri renkli hamurludur. Heykelcik üzerinde, pişmeden önce sürülmüş olan koyu gri astar, korunmuştur. Sağ eli ile göğsünü tutmuş olan kadın heykelciğinin, sol kolunun olması gereken yerde anlaşılamayan bir betimleme vardır. Üzerine, yuvarlak yakalı, ince bir giysi giymiştir. Yakanın üzerine işlenmiş bir dizi yiv ile kolye betimlenmiştir. Baş, vücudun alt bölümü ve arka kalıp korunamamıştır.

Benz. Örn. : Mollard-Besques III, s. 47, Pl. 56 c; Thompson (1963), s. 94, Pl. XVIII, No. 64.

Hellenistik Dönem.

Kat. No. 45

Lev. 21

Bir Eliyle Göğsünü Tutan Kadın Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1991, F6 C-1 Açması, BIC.

K. Env. No. : -

H. 3cm., G. 3.5 cm. Kırmızımsı sarı renkli hamura sahiptir. Sağ eliyle sağ göğsünü tutan figürin, çıplak olarak tasvir edilmiştir. Başı ve vücudunun alt bölümü korunamamıştır.

Benz. Örn. : Thompson (1963), Pl. XVII, No. 58; Mollard-Besques II, Pl. 10 b-g; Andr n (1948), s. 61-63, Pl. XXVII, No. 133.

Hellenistik Dönem

C 5 - EROS HEYKELCİKLERİ

Kat. No. 46

Lev. 22

Eros Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1991, F6 Doğu-Kuzey açması, BYE
(37,90-37,80 Tüm alan)

K. Env. No. : 894

H. 3,7 cm., G. 3cm. Kırmızımsı sarı renkli hamur üzerinde, beyaz astar izleri kısmen korunmuştur. Kabartma Şeklinde yapılmış olan eserin üzerinde,  ocuk Eros betimlenmiştir. Figürinin gövdesi, hafif eğiktir. Omuzların iki yanından, kanatlar çıkmaktadır. Sol kolunu yukarı doğru kaldırmıŐtır. Sağ kolu ise dirsekten bükülü olarak tasvir edilmiştir. Dolgun olan yüz hatları oldukça aşınmıştır.

Benz. Örn. : Mollard-Besques III, Pl. 347-c.

Hellenistik Dönem

Kat. No. 47

Lev. 22

Yunus Balığı Üzerine Binen Eros

B. D. : Daskyleion 1991, F5 açması, BKR (38,50-37,90
Tarım toprağının atılması sırasında ele geçen
malzeme).

K. Env. No. : 607

Bursa Müz. Env. No. : 47

H. 5 cm. Kırmızımsı sarı renkli hamurludur.Eserin belden alt bölümü eksiktir. Arka kalıp kısmen korunmuştur. Eros, elinde, iki ucu volüt şeklinde biten bir kithara tutmaktadır. Arkasında ise üzerine bindiği balığın kuyruk tasviri yer almaktadır. Yüzü ve sağ kolu oldukça dolgun olarak işlenmiştir. Alnın üzerinde merkezi bir saç demeti bulunmaktadır.

Benz. Örn. : Mollard-Besques II, s. 60, Pl. 76 d, e, f ; Winter II, Pl. 310, No. 6-8, Pl.311, No. 1-8.

Hellenistik Dönem.

Eros Heykelciği

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 2,5 cm., G. 6,5 cm. Pembemsi kırmızı hamurludur. Kanatlı bir Eros tasviri görölmektedir. Sol kanat ve gövde altı korunamamıştır. Yüzü oldukça dolgun olarak işlenmiş olan figürin, sağ elini dirsekten bükerek başına doğru götürmüştür. Alnın üzerinde, merkezi bir saç demetine sahip olmakla birlikte, başında bir de çelenk taşımaktadır.

Benz. Örn. : Mollard-Besques II, s. 51, Pl. 62 a; Mollard-Besques III, s. 280, Pl. 349 g. Winter II, Pl. 251, No. 1.

Hellenistik Dönem

Eros Başı

B. D. : Daskyleion 1952-55 sondaj malzemesi.

K. Env. No. : -

H. 3,1 cm., G. 2,5 cm. Açık deve tüyü renginde hamura sahiptir. İçi dolu olarak yapılmıştır. Başında bir çelenk taşımaktadır. Yanlarda kulakları örtecek şekilde yerleştirilmiş palmetler vardır. İri dalgalı saçlara ve dolgun yüz hatlarına sahiptir. Yüz detayları iyi işlenmiştir.

Eros b : H. 2,9 cm., G. 2,5 cm.

Eros c : H. 3,5 cm., G. 2,5 cm.

Eros d : H. 3,1 cm., G. 2,5 cm.

Hepsi aynı kalıptan çıkmış eserlerdir.

Benz. Örn. :Mollard-Besques III, s. 13, Pl. 10 a, e, f;
Mollard-Besques II, Pl. 47 c, d, e. Winter II, Pl.
279, No. 1, Pl. 282, No. 8.

Hellenistik Dönem

Eserlerin Buluntu Yerlerine Göre Düzenlenmesi

Akurgal Kazısı	Yeni Kazı	Buluntu Yeri / Kod'u
	Kat. No.1	(Kuş Cenneti), AAA
	Kat. No.2	F6 Doğu Açması, BMB
Kat. No.3		sondaj malzemesi
	Kat. No.4	II.Kesit Açma, ABI
	Kat. No.5	23 No'lu Açma, DNY
Kat. No.6		sondaj malzemesi
Kat. No.7		sondaj malzemesi
Kat. No.8		sondaj malzemesi
Kat. No.9		sondaj malzemesi
Kat. No.10		sondaj malzemesi
Kat. No.11		sondaj malzemesi
Kat. No.12		sondaj malzemesi
Kat. No.13		sondaj malzemesi
Kat. No.14		sondaj malzemesi
Kat. No.15		sondaj malzemesi
Kat. No.16		sondaj malzemesi

	Kat. No.17	Yüzey Buluntusu
	Kat. No.18	II. Kesit Açma, ADL
	Kat. No.19	Daskyleion çevresinden geldiği bilinmektedir.
	Kat. No.20	Daskyleion çevresinden geldiği bilinmektedir.
	Kat. No.21	F6, Doğu-Kuzey Açması, BYK
Kat. No.22		sondaj malzemesi
Kat. No.23		sondaj malzemesi
Kat. No.24		sondaj malzemesi
Kat. No.25		sondaj malzemesi
	Kat. No.26	II Kesit Açma, ABI
Kat. No.27		sondaj malzemesi
Kat. No.28		sondaj malzemesi
Kat. No.29		sondaj malzemesi
Kat. No.30		sondaj malzemesi
Kat. No.31		sondaj malzemesi
Kat. No.32		sondaj malzemesi
Kat. No.33		sondaj malzemesi
	Kat. No.34	Daskyleion çevresinden geldiği bilinmektedir.
Kat. No.35		sondaj malzemesi
Kat. No.36		sondaj malzemesi
Kat. No.37		sondaj malzemesi
	Kat. No.38	F6 Açması, AVG
Kat. No.39		sondaj malzemesi
Kat. No.40		sondaj malzemesi

Kat. No.41		sondaj malzemesi
Kat. No.42		sondaj malzemesi
	Kat. No.43	II. Kesit açma, ABI.
	Kat. No.44	F6 Kuzey Açması, BVL
	Kat. No.45	F6 C-1 Açması, BIC
	Kat. No.46	F6 Doğu-Kuzey açması
	Kat. No.47	F5 açması, BKR
Kat. No.48		sondaj malzemesi
Kat. No.49 a-d		sondaj malzemesi

III. DEĞERLENDİRME

HEYKELCİKLERİN KRONOLOJİK AÇIDAN GÖZLENMESİ

Daskyleion antik kentinde ele geçen terrakotta adak figürinlerinin büyük bir kısmının, Akurgal kazısından gelen sondaj malzemesi olup buluntu durumları ile ilgili kayıtların tutulmamış olması, diğerlerinin ise sağlam tabakalardan (Kat.No.4 hariç) ele geçmemiş olmaları nedeniyle, eserleri stilistik açıdan incelemek suretiyle tarihlemeye çalıştık. Ancak, aynı zamanda figürinlerin iyi korunamamış olmasının yarattığı zorluklar yüzünden, eserlerin büyük bir bölümünün sadece ait olduğu dönemi tespit edebildik.

Çömelen Oğlan Heykelciği (Kat. No. 34)

Kat. No. 34'deki figürin, çıplak olarak çömelen bir çocuğa ait olup başı, gövdenin sol yarısı ve kolları korunamamıştır. Sol bacak, yere paralel olarak karna çekilmiştir.

Bu tipte tek dizi kıvrılarak yada bağdaş kurar vaziyette oturan çocuk figürinleri, çıplak veya giysili olarak tasvir edilmişlerdir. Bir eli çeneye dayanmış ya da bir parmağı ağzında betimlenmiş örnekler çoğunluktadır.

Bununla birlikte, nadiren ellerinde çeşitli meyveler tutan ve beraberinde hayvanlarla tasvir edilen örnekler de bulunmaktadır¹. Bu eserlerin tipolojik açıdan açıklanmaları oldukça sorunludur.

Çömelerek oturma duruşu ilk kez Mısır'da M.Ö. 2. bin yılın başlarına tarihli örneklerde karşımıza çıkmaktadır. Mısır inancına göre parmağı ağza götürme hareketi ve çıplaklık, gençlik sembolü olarak kabul edilmektedir. Zaman tanrısı (çocuk Horus)'nın lotus çiçeği üzerinde, çömelmiş tasvirleri vardır. Bu tip, erken 1. bin yılda, Mısır'ı taklit eden Fenike fildişi eserlerinde görülmektedir². Çömelen çocuk tasvirleri 2. bin yılda seyrek olarak görülmesine karşın 1. bin yılda oldukça yaygınlaşarak, farklı materyallerde üretilmiştir. Mısır etkisi altında Fenike'de üretilen figürinler, Fenikelilerin yoğun olarak ticaret yaptıkları Kıbrıs ve Rodos'a gönderilmiş olmalıdır. Bu yolla M.Ö. 6. yüzyılda bu tarzda tasvir edilen çocuk heykelciklerinin Mısır tipi, Yunan şehirlerine giden yolunu bulmuştur³. Şimdiki verilere göre en erken örnek Kıbrıs'tan gelmiş olup M.Ö. 520 yıllarına tarihlenmiştir. Özellikle Girit, Knossos, Attika, Boeotia, Korinth, Pocis, Olympia, Rhodos, Güney İtalya ve Sicilya'da popüler olmuştur⁴.

Genellikle kült alanlarında, mezarlarda ve halkın yaşadığı mekanlarda ele geçen figürinler M.Ö. 5. yüzyılda yoğun olarak üretilmişlerdir. Daha sonraki dönemlerde ise, zamanla popüleritesini kaybederek Roma dönemine kadar devam etmişlerdir⁵.

¹ T. H. Price, "The type of the crouching child and the Temple Boys" *BSA* 64 (1969), s. 95-111.

² Crowfoot, s. 51, pl. 1.

³ Higgins (1954), s. 93, No. 257, 60.

⁴ Ibid., s. 95, No. 267, s. 154, No. 568, s. 222-23, No. 835-37, s. 314, No. 1156-60; Mollard-Besques I, Pl. XXVIII, B 223, B 224; Mollard-Besques II, s. 4, Pl. 3 e; Larissa am Hermos III, s. 43, Lev. 9, No. 25, 26, 28; Winter II, Lev. 266-75; Işık, s. 61, 62, Lev. 8; *CI. Rh.* IV, s. 64, fig. 162, s. 165, fig. 165; Langman, s. 117-18, fig. 48, 1; Apollonia, s. 280, No. 833, Pl. 148; *Ist. Mitt.* 31 (1981), s. 131, No. 4, Pl. 45.

⁵ Price (1969), s. 95-111 ; Kaufmann, s. 46-69; Edgar, No. 32001-32367; Weber, No. 54, Pl. 6,7.

Bazı araştırmacılar, klt alanlarında ele geen bu tipteki figürinlerin, tapınağın hizmeti için adanmış *tapınak oğlan*'ları olduğunu savunmaktadır⁶. Brauron'daki Artemis kutsal alanında, tapınağın hizmetinde çalışan rahip ve rahibelere ait olduğu düşünülen benzer tipte çömelen heykelcikler ele geçmiştir. Üzerlerine khiton giyen bu figürinler, cinsiyet ayırımı yapılmaksızın *tapınak oğlanları* olarak değerlendirilmişlerdir. Bu tip örnekler dışında, çömelen oğlan tipleri için kabul edilen genel görüş, bunların, aileleri tarafından ocuk bakımı ve doğumu ile ilgili olan tanrılara (Aphrodite, Artemis, Demeter, Athena, Eileithyia, Apollon, Kephissos, Nympheler) adak olarak sunulmuş olduklarıdır⁷. Çünkü bu tip figürinler, yalnızca *kourotrophos* zelliği olan tanrıların kutsal alanlarında açığa çıkarılmışlardır. Böylece aileler, tanrıların koruması altında iyi bir evlat yetiştirmeklerine inanmış olmalıdırlar. Kıbrıs'taki Aphrodite Golgoi kutsal alanında ele geçen adak yazıtları, kutsal alanlarda ele geçen benzer figürinlerin, yalnızca hayatta olan çocuklar için değil, ölen çocukların da anısına yapıldığını gstermektedir⁸. Idalion'daki (Kıbrıs) Aphrodite tapınağının temenosunda, çömelen ocuk figürinleri ile birlikte, ocuk emziren kadın figürinlerinin ve ocuk doğumu ile ilgili sahnelerin tasvir edildiği çeşitli votiv parçalarının bir arada ele geçmesi, bu görüşü desteklemektedir⁹. Halikarnassos, Knossos, Korinth, Thessalia ve Thebes'teki Demeter kutsal alanlarında çok miktarda adak olarak sunulmuş

⁶ Price (1969), s. 102; H. Goldman - F.Jones, "Terracottas from the Necropolis of Halae", *Hesperia* 11 (1942), s. 386.

⁷ W. Van- Ingen, "Figurines from Seleucia on the Tigris", *Humanistic Series XLV* (1939), s. 22

⁸ Price (1969), s. 106.

⁹ *Ibid.*, Price (1978), s. 90-100; K. Nikolaou, "Archaeological News from Cyprus, 1970", *AJA* 76 (1972), s. 318; V. Karageorghis, "Chroniques des Fouilles a Chypre en 1970", *BCH* 95, (1971), s. 420, No. 133-134; Myres, s. 65, No. 5390, 91.

çömelen oğlan figürinleri açığa çıkarılmıştır¹⁰. Brauron, Thera ve Lilaia'da ise Artemis kutsal alanlarında benzer votiv parçaları bulunmuştur.

Kült alanları dışında, özellikle Rhodos'un Kamiros, Ialysos ve Macri Langoni mezarlıklarındaki, çocuk mezarlarında da aynı amaç için kullanılan benzer figürinler ele geçmiştir¹¹. Ölen çocuğun iskelet yapısı incelenerek yaşı tespit edilmiş ve aynı mezardan ele geçen çocuk figürini incelenmiştir. Sonuç olarak, bebek mezarlarında bebek figürinleri bulunurken, yetişkin çocukların mezarlarında ise vücudu ve duruşu ile daha büyük çocuk tasvirlerinin olduğu saptanmıştır. Böylece, mezarlardan gelen eserlerin ölümlü çocukların ideal veya natüralist tasvirleri olduğu sonucuna varılmıştır. Bununla birlikte, Dionysos, Mısır etkili Horus-Harpokrates ve Eros'un tasvir edildiği figürinler de vardır. Ancak, bu tip tasvirlerde sanatçı daima uygun atributları ekleyerek duruma açıklık getirmeye dikkat etmiştir. Bu mezarlarda, çömelen oğlan heykelciklerinin yanında bol miktarda kadın figürinleri de yer almaktadır. Buradaki kadın figürinlerinin, *kourotrophos* özelliği olan tanrıların kutsal alanlarında ele geçen eserlere benzerlik göstermesi nedeniyle, tanrıçaların tasviri olduğu düşünülmektedir. Böylelikle, mezarlardaki heykelciklerin de kült alanlarından gelenler gibi çocuk doğumu ve bakımı ile ilgili tanrıların korumasına bırakıldığı açıkça görülmektedir.

Ayrıca, Hellenistik dönemle birlikte, evlerde dekoratif amaçlı kullanılmak üzere, diz çöken çocuk formunda plastik vazolar üretilmeye başlamıştır. Bunun yanında, ayna, kandil gibi eşyaların üzerinde de bu tiplerin plastik olarak uygulandığı görülmektedir¹².

¹⁰ Newton, s. 328, Pl. 60, No. 11, Price (1969), s. 106.

¹¹ Higgins (1954), s. 93, No. 257- 60, s. 95, No. 267

¹² Olynthos IV, s. 78, Pl. 42, No. 384.

Kat. No.34'deki Daskyleion örneğinin gövdesinin alt kısmı tamamen korunmuştur ve bu parçadan, dekoratif amaçlı kullanılmadığı açıkça görülmektedir.Çünkü bu eser, ne bir plastik vazo formundadır ne de herhangi bir eşya üzerine monte edilebilecek teknikte yapılmıştır. Böylece, eserin adak amaçlı kullanılmış olabileceğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Kat. No. 34'deki figürin, M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen Boeotia, Myrina, Larisa ve Lindos'ta ele geçen eserlere oldukça benzerlik göstermektedir¹³. M.Ö. 5. yüzyılda çömelen oğlan tipinin yoğun olarak üretildiğini de göz önünde bulundurarak, aynı tarih içinde değerlendirmek akla yatkın olacaktır.

Artemis Heykelciği (Kat. No. 17)

Kat.No.17'de yer alan heykelciğin başı ele geçmemiş olup, sol elinde taşıdığı yavru geyikten (karaca) dolayı tanrıça Artemis olduğu anlaşılmaktadır. Bu tasvirde Artemis yabani hayvanlar tanrıçası olarak tanımlanan *potnia theron* tipindedir. Bu tip Artemis tasvirlerini seramik eserler üzerinde de görmek mümkündür¹⁴. Tanrıça, üzerine M.Ö. 5. yüzyıl kadın heykellerinin en sevilen giysisi olan bir peplos giymiştir. Belindeki kuşağın giyside oluşturduğu kıvrımlar oldukça sade verilmiştir. Hafifçe öne kıvrılarak vücudun ağırlığını taşıyan sol bacağın, giysinin altından belli olması, frontalitenin yavaş yavaş bozulup hareket kazanmaya başlayan 5.yüzyıl plastik eserlerini hatırlatmaktadır¹⁵. Bugün British Museum' da

¹³ Higgins (1954), s. 93, No. 257-60, s. 95, No. 267, s.154, No. 568, s. 222-23, No. 835-37, s. 314, No. 1156- 60; Mollard-Besques II, s. 4, Pl. 3 e; Larissa am Hermos III, s. 43, Lev. 9, No. 25, 26, 28.

¹⁴ Simon, s. 155, No. 152; Farnell, *Cults*, s. 522.

¹⁵ Chesterman, s. 40

bulunan, Boeotia ve Korinth'den gelen iki eser Daskyleion örneğine çok benzemektedir¹⁶. Bu eserlerin her ikisi de sağ ellerinde yavru geyik taşırlar ve giysileri de oldukça sade işlenmiştir. Benzerlikler göz önüne alınarak Kat. No.17'deki figürini M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen Boeotia ve Korinth örnekleriyle aynı tarih içinde değerlendirmek gerekmektedir.

Kybele Heykelcikleri (Kat. No. 1-16)

Daskyleion erken dönem eserleri arasında son sırayı tanrıça Kybele'ye ait bir figürin temsil etmektedir (Kat.No.1). Bu bölümde, Kat.No.1'deki figürin dışında, Hellenistik dönem içine tarihlediğimiz iki Kybele heykelciğini, üç Kybele aslanını ve on bir tane de tanrıçaya ait olup olmadığı kesinlik kazanmamış kadın başını incelemeye çalışacağız.

Küçük Asya ve Yunan dünyasında Arkaik dönemden itibaren görülen Kybele figürinlerinin erken örnekleri, genellikle atributsuz olarak spesifik olmayan tiplerle temsil edilmiştir. Bu nedenle, eserlerin tanrıçaya ait olup olmadıkları tartışmalara yol açmıştır¹⁷. Klasik dönem tanrıça figürinlerinin birçoğu ise, iyi korunamamış parçalar halinde buldukları için, bu eserlerin çok azı yayınlanmıştır. Bu da eserlerin tanımlanmalarını oldukça zorlaştırmıştır. Bununla birlikte Kybele terrakotta heykelcikleri için genel olarak üç ayrı tip tespit edilebilmiştir.

I. tahtta oturan tiplerdir. Bunlar çoğunlukla kucağında aslan taşırlar (Olynthos-Gordion)¹⁸.

¹⁶ Higgins (1954), s. 213, Pl. 108, No. 798, s. 247, Pl. 131, No. 907.

¹⁷ Naumann, s. 234.

¹⁸ Olynthos IV, Pl. 36, No. 355-56.

II. tip yine tahtta oturan, sol elinde tympanon, sağ elinde phiale taşıyan figürinlerdir. Bu eserler de genellikle bir aslanla tasvir edilirler (Anadolu-Olbia)¹⁹.

III. ve sonuncu tip figürinlerde ise, tanrıça ayakta sol elinde tympanon tutar vaziyette resmedilir. Bazı durumlarda sağ elinde phiale taşıırken kimi zaman da phialesiz olarak sağ yanlarında bir aslanla betimlenirler²⁰.

Bütün bu tasvirlerde tanrıça, üzerine genellikle bir khiton, zaman zaman onun da üzerine bir manto giymektedir. Başında ise çoğunlukla bir polos taşır. Kimi zaman mantonun bir parçası, polosun altından ya da üstünden başı örtecek şekilde yerleştirilir. Polos dışında, başında stephane taşıyan Kybele figürinleri de bulunmakla birlikte bu tipler pek yaygın değildir²¹.

Kat. No.1' deki Daskyleion örneği, başında Klasik dönem eserlerinde olduğu gibi alçak bir polos taşımakta olup gövdesinin alt bölümü korunamamıştır. Bu nedenle figürinin ayakta mı yoksa oturarak mı tasvir edildiği anlaşılamamaktadır. Yüz detayları pek belirgin olmamakla birlikte uzun yüzü ile geniş çenesi, Mamurt Kale'de ele geçen ve M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen 1554 envanter numaralı heykelciğe stil açısından çok benzemektedir²². Sol elinde, omuz hizasında alçak tutulmuş bir tympanon taşıyan figürin, üzerine daha erken dönemlerin ağır-hantal giysilerinden uzak, sol göğüs hattını hissettiren ve sağ göğsü açıkta bırakan ince bir giysi giymiştir. Tympanon'u tutan sol elin bu hareketinden dolayı, giyside

¹⁹ Naumann, s. 270; Conze, s. 240.

²⁰ Ibid., s. 269, Pl. 47, 3.

²¹ Thompson, s. 78.

²² E.Töpferwein, "Die Terrakotten von Mamurtkale", *AP* XII, (Berlin 1975), s. 84, Pl. 37-MK 29.

oluşması gereken kıvrımlar oldukça basit ve sade verilmiştir. Figürinin sağ eli korunamamış olmakla birlikte, burada bir phiale beklemek akla uygun gelmektedir.

Tympanon'un, Kybele kültüründe önemli bir yeri vardır. Kybele adına düzenlenen dini kutlamalarda kullanılan bu müzik aleti, Geç Hitit kabartmalarından ve Yunan literatüründeki bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla, erken örneklerde, tanrıçanın hizmetindeki kişiler tarafından taşınmaktadır²³. Bu enstrüman, en erken tasvirlerden itibaren tanrıçanın gövdesinin sol üst kısmına yerleştirilmiştir. Kybele'nin tympanonu tutup tutmadığı veya ne şekilde tuttuğu erken dönemlere ait votiv kabartmalardan anlaşılamamaktadır. Tympanon, Klasik dönemle birlikte, neredeyse tanrıça tasvirlerinde hiç eksik olmayan ve onu tanımlayan bir atribut niteliğinde yerini korumuştur. Kat. No.1' deki örnekte de tympanon, tanrıçanın kendisine verilmiş bir atribut olarak karşımıza çıkmaktadır.

Yeni yayınlar ve materyaller üzerinde yapılan çalışmalar, bu tür figürinlerin çok sayıda olması gerektiğini göstermektedir. Özellikle Troia ve Pergamon'da yoğun olarak ele geçen tanrıça heykelcik parçalarının yanı sıra, kalıpların da bulunması, bölgesel terrakotta figürinlerinin üretimini kanıtlamaktadır²⁴. Bunlar Kybele'nin tapınma bölgesinde, kült tasvirine dayanarak üretilmiş eserlerdir²⁵. Bu iki antik kent dışında, Anadolu'da özellikle Ionia batı sahilindeki ve Aiolis'teki bazı kentlerde de aynı tip heykelcikler bulunmuştur. Ancak bu eserlerin büyük bir kısmı buluntu yeri belli olmaksızın çeşitli müzelerde korunmaktadır²⁶.

²³ RE, VII A - 2, s. 1750.

²⁴ Naumann, s. 269.

²⁵ Ohlemutz, s. 176-77.

²⁶ Naumann, s. 269.

Hellenistik dönem tanrıça figürinleri, Geç Klasik dönem eserlerinde olduğu gibi genellikle oturarak tasvir edilmişlerdir²⁷. Oturan Kybele figürinlerinin çoğu ise Pergamon'dan tanınmaktadır²⁸. Kat. No. 2'deki Daskyleion örneği, başında stephane üzerinde, kentlerin sur duvarlarını ve kulelerini simgeleyen yüksek bir polos taşımaktadır. Hellenistik dönem boyunca çok popüler olan bu tip poloslar, onun kentlerin koruyucu tanrıçası olduğunu simgelemektedir²⁹. Düz bir plaka üzerine kabartma olarak yapılan Kat. No. 2'deki eserin arkasında, duvara asılmak amacıyla yapılmış bir çıkıntı bulunmaktadır. Böylece, boyundan aşağı kısmı korunamamış olmakla birlikte, figürinin ayakta tasvir edildiği düşünülebilir. Eser, sol elinde yüksek tutulmuş bir tympanon taşımaktadır. Baş, hafif bir şekilde aşağı doğru eğik tasvir edilmiştir. Yüz detayları belirgin olmamakla birlikte, dönem özelliğini taşıyan oldukça yumuşak ve dolgun hatlara sahiptir. Sandıklı Kızılören'de bulunmuş olup bugün Afyon Müzesi'nde korunan bir Kybele figürini ile Priene kutsal alanında ele geçen bir başka örnekte de benzer baş tipini görmekteyiz³⁰. Bu iki heykelcik de Daskyleion örneğinde olduğu gibi, alçak bir stephane üzerinde kuleli yüksek bir polos taşımaktadırlar. Hellenistik döneme girmekle birlikte tanrı ve tanrıça figürinleri, erken dönemlerin katı ve ihtişamlı görüntüsünden sıyrılıp, günlük yaşamın içinde insan formunda betimlenmeye başlamıştır. Bunu Hellenistik dönem Kybele figürinlerinin yüzündeki sevecen ifade de görmekteyiz³¹.

²⁷ Naumann, s. 269.

²⁸ Ibid.

²⁹ Thompson, s. 78.

³⁰ Schede, s. 101, 104, fig. 123; Priene, s. 330, fig. 367; Naumann, s. 269.

³¹ Higgins (1969), s. 23.

Kat. No. 3' deki eserin sadece başı korunmuş olmasına rağmen, detaylara dikkat edildiğinde Kat.No.2' deki figürine, neredeyse aynı kalıptan çıkmış kadar çok benzediği görülmektedir. Ayrıca sol tarafındaki kırık profil de oraya bir tympanonun tam olarak oturabileceği izlenimini vermektedir. Bu nedenle, Kybele figürinleri arasında incelediğimiz bu eseri de Kat.No.2' deki heykelcikle aynı döneme tarihlemekteyiz.

Tanrıça Kybele, Geç Arkaik dönemden itibaren Anadolu, Yunanistan ve Güney İtalya'da aslanlarla birlikte tasvir edilmeye başlamıştır. Aslanın, Kybele kültüründe önemli bir yeri vardır. Tanrıçanın tabiattaki en kuvvetli varlık olan aslana hükmedişi, onun bütün doğanın üzerinde bir güç olduğunu göstermesi bakımından önemlidir³². Çoğunlukla tanrıçanın yanında ya da kucığında, bazen ayaklarının altında bir tabure gibi, kimi tasvirlerde ise bir binek hayvanı gibi, tanrıçayı aslanın üzerinde oturur vaziyette görmek mümkündür³³. Erken örneklerde, aslan figürinleri kompozisyon içinde dikkat çekecek büyüklükte tasvir edilirken, M.Ö. 5. yüzyılın sonuna doğru tanrıçanın, sadece atributu niteliğinde oldukça küçük ve katı bir görünüme bürünmüşlerdir³⁴.

Kat. No. 4' de sola doğru uzanmış bir aslan figürini yer almaktadır. Bu eserin arkası, plastik olarak yapılmamış olup düz bırakılmıştır. Bu nedenle, tanrıçanın kucığında oturur vaziyette tasvir edilmiş olmalıdır. Yüzü oldukça aşınmış olan heykelciğin yele detayı, sade hatlarla gelişigüzel verilmiştir. Herhangi bir tarihleyici kritere sahip olmayan bu eser, II. Kesit açma olarak adlandırdığımız mekanda, Hellenistik malzemeyle birlikte açığa çıkarılmıştır. Bu nedenle de figürini, Hellenistik dönem içinde

³² RE, XI, s.2259.

³³ Ibid, s. 2252; Vermaseren, s. 15.

³⁴ Thompson, s. 77-78.

değerlendirmemiz gerekmektedir. Kat. No. 5' deki eser, yine tanrıça Kybele'ye ait olduğunu düşündüğümüz aslan figürünün başına ait bir parçadır. Yüz hatları oldukça aşınmış olmakla birlikte, yuvarlak bir oyuktan oluşan sol gözü ve hafif aralık bırakılmış olan ağız detayı ile Kat. No. 4'deki figürine çok benzemektedir. Bununla birlikte, tarihleyici herhangi bir kritere sahip olmaması nedeniyle bu figürünü tarihlemek mümkün değildir. Kat. No. 6' da aslan başı tutan bir sağ el görülmektedir. Bu şekilde kucağında taşıdığı aslanı iki eliyle tutan Kybele figürinleri sıkça karşımıza çıkmaktadır. Bu tarzda, aslanların Kybele'nin yanında evcilleştirilmiş bir köpek gibi tasvir edilmesi, tanrıçanın gücünün ne kadar büyük olduğunu göstermesi bakımından önemlidir. Aslanı tutan elin üzerindeki çok az bir kısmı korunmuş olan giysi detayı, ağır bir kumaştan yapılmış izlenimi vermektedir. Yele detayları gelişigüzel çiziklerle şekillendirilmiştir. Ağız küçük bir çizgi, gözleri ise eşit olmayan iki tane oyuktan oluşmaktadır. Yüz ve yele detayının Hellenistik dönem Pergamon örneklerine çok benzerlik göstermesi nedeniyle, bu eserlerle aynı tarih içinde incelemek gerekmektedir³⁵.

Son olarak, Daskyleion 1952-55 kazı sezonu sırasında ele geçen ve Troia'daki Kybele başlarına benzerliklerinden dolayı bu araştırmada yerini alan bir grup kadın başını incelemeye çalışacağız. Toplam on parçadan oluşan bu figürinler (Kat.No.15 hariç), başlarında, stephane üzerinde örtü taşımaktadırlar. Kat.No.15' deki figürin ise, formu Hellenistik döneme uygun yüksek bir polos üzerinde, örtüyle tasvir edilmiştir. Bir çok tanrıça tasvirinde sıklıkla karşımıza çıkan stephane, Erken Hellenistik örneklerde alçak ve geniş bir forma sahipken (Kat. No.10, 16), M.Ö. 2. yüzyılın

³⁵ Töpperwein (1976), Pl. 30-191, 32-192.

sonlarına doğru daha yüksek ve dik bir şekil alır (Kat. No. 7, 8, 9, 11, 12, 13, 14)³⁶. Tanrıça Kybele'nin çok sık olmamakla birlikte bu şekilde stephaneli örneklerine de rastlanmaktadır³⁷. Yukarıda katalog numaralarını verdiğimiz eserlerin hepsinin, yüz detayları oldukça belirsiz olmakla birlikte, dolgun hatları ve buna uygun olarak yapılmış tok çeneleri ile hafif aralık bırakılmış küçük dudakları Hellenistik dönemin eserlerini hatırlatmaktadır. Bu figürinlerin tanrıçaya ait olduğunun kesinleşmesi için, Daskyleion örnekleri içinde, benzer baş tasvirli bir Kybele figürünü beklemek gerekmektedir. Bu nedenle, elimizdeki veriler ışığında, bu eserleri şimdilik soru işaretli bırakmak durumundayız.

Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelticikleri (Kat. No. 24-33)

Kat. No. 24-33 arasında inceleyeceğimiz eserler, tapınma hareketi yapan kadın figürinlerine ait parçalardan oluşmaktadır.

Antik dünyada, insanların büyük bir çoğunluğu iki ellerini kaldırarak tanrılarına dua ederlerdi³⁸. Bu tarzda ellerin havaya kaldırılması, korkunun ve aynı zamanda tanrının yüceliği karşısında ona duyulan saygının, bir çeşit ifade şekli olmalıdır³⁹. Oriental orijinli olan bu tapınma pozu, çağlar boyunca devam ederek, Klasik dönem içinde, Akdeniz dünyasına yayılmaya başlamıştır. Thompson, bu figürinlerin erken örneklerini, Tagea'daki bir takdis kabartmasına dikkati çekerek, M.Ö. 4. yüzyıla kadar takip

³⁶ Thompson, s. 49-50.

³⁷ Ibid., Pl. XII, No. 39.

³⁸ L'Orange, s. 139; Ohm, s. 252; Rutkowski, s. 188-189, fig. 272-74,76; Dundand (1979), s. 202-205; Nilson, Pl. 14, fig. 4-5.

³⁹ Lane, *CMRDM* III, s. 38.

edebilmiştir⁴⁰. Burada, Karia'lı Mausolos'un kızkardeşi Ada, Troia ve Pergamon örneklerindeki gibi, ellerini kaldırmış bir şekilde tanrıyı selamlama pozu vermektedir. Bu tip figürinlerin, M.Ö. 3. yüzyılda sayıları artmıştır. Daha sonra, Roma döneminin idealize edilmiş imparator tasvirlerinde, gücün ve otoritenin bir simgesi olarak karşımıza çıkmaktadır⁴¹. Bugün bile Hristiyanlık, Budizm ve bazı Yakın Doğu dinlerinde yerini korumaya devam etmektedir.

Terrakotta dünyasında, tapınma hareketi genel olarak ayakta duran ya da diz çöken kadın figürinleriyle temsil edilmiştir⁴². Diz çökerek dua etme pozisyonu, khitonik bir karakter taşımaktadır. İnsanlar, bu şekilde dua etmek suretiyle, yeraltı tanrılarına daha yakın olacaklarına inanmışlar ve ibadet sırasında ellerini yada ayaklarını yere vurarak, onların dikkatini çekmeye çalışmışlardır. Ancak, diz çöker pozisyonda yapılan tapınma tasvirlerine çok az rastlanmaktadır. Bunun yanında, tanrıyı selamlayan elin durumunda bazı değişiklikler görülmektedir. Önceleri, avuç içleri içe dönük bir şekilde tanrı selamlanırken, daha sonra zamanla avuç içi dışa dönerek hareketin yönü değişmiştir⁴³. Günümüze kadar gelen eserlerden yola çıkarak, dışa dönük olarak havaya kaldırılmış olan sağ elin, en yaygın selamlama hareketi olduğunu görmekteyiz.

Tapınan kadın figürinleri, Batı Anadolu'da en çok Troia ve Pergamon buluntuları ile tanınmaktadır. Troia'da on iki, buna karşılık Pergamon'da yüz elli tane bu tipte figürin parçası bulunmuştur. Ayrıca, Assos, Kyme,

⁴⁰ J.H.Jongkees, "New Statues by Bryaxis", *JHS*, LXVIII (1948), s. 29-39; A. H. Smith, "Recently Acquired Reliefs in the British Museum", *JHS* 36, (London 1916), s. 65.

⁴¹ Thompson, s. 95-98; L'Orange, s. 141-152

⁴² Thompson, *ibid.*; Kafmann, s. 104-108; O.Walter, *Kniende Adoranten auf attischen reliefs*, *JOAI* XIII, s. 229-244.

⁴³ Thompson, *ibid.*

Phokaia ve Smyrna'da da benzer kadın heykelcikleri ele geçmiştir. Troia ve Pergamon eserlerinin, Demeter kutsal alanında bulunmuş olmaları nedeniyle, bu figürinlerin tanrıçaya adak olarak kullanıldıkları görüşü ortaya atılmıştır⁴⁴. Bunun yanında, farklı tanrı ve tanrıçalara ait dini seramonilerin resmedildiği birçok kabartma eserler üzerinde de bu şekilde tanrıyı selamlayan kadın tasvirleri bulunmaktadır⁴⁵.

Toplam otuz altı parçadan oluşan Daskyleion figürinleri arasında, Kat. No. 26 dışındakiler, 1952-55 kazı sezonunda ele geçmiş olup buluntu durumları ile ilgili kayıtlar bulunmamaktadır. Bu figürinlerin hemen hepsi iyi korunamamış olmakla birlikte, tanrıyı selamlama pozunda olan sağ elin korunması, eserleri tipolojik olarak tanımlamamızı sağlamıştır.

Thompson, Troia'daki örnekleri iki ana sınıfta incelerken, Hepding, Pergamon'daki figürinler için, sekiz farklı tip tespit etmiştir⁴⁶. Troia örneklerinin sınıflandırılmasına göre, ilk grupta iki el havada, ikincisinde ise sadece sağ el havadadır. Ancak, Daskyleion örneklerinin tamamında, yalnızca ibadet eden sağ el korunmuştur. Bu nedenle, sol elin pozisyonu ile ilgili herhangi bir yorum yapacak durumda değiliz. Bundan dolayı, eserleri, herhangi bir sınıflandırmaya girmeden incelemek zorunda kaldık. Tipolojik açıdan aynı özelliklere sahip olan Daskyleion figürinlerinin, iyi korunamamış küçük parçalar halinde bulunmaları nedeniyle, en iyi korunan on parça figürini, araştırmamızın bu bölümünde incelemeye çalıştık⁴⁷.

Kat. No. 24' deki figürinin sol üst kısmı dışında, başın tamamı ile sağ omuz ve tapınma hareketi yapan sağ eli korunmuştur. Başında yüksek bir

⁴⁴ Töpperwein (1976), s. 60-68.

⁴⁵ Walter, ibid.; Svoronos, s. 294, No. 1377, Pl. XLVIII.

⁴⁶ H.Hepding, "Die Arbeiten zu Pergamon 1908-1909", *AM* 35 (1910), s. 5, 9, fig. 5, 6.

⁴⁷ bkz., Y. Kösekuş'un *Daskyleion Pışmış Toprak Heykelcikleri* (Ankara 1995), konulu Y. Lisans Tezinde 1952-55 kazı çalışmaları sırasında ele geçen figürinlerin stilistik incelemesi yapılmıştır,

stephane taşıyan figürin, hafifçe sağa yönelmiş olup aşağı doğru bakmaktadır. Stephanenin üzerinden inen himation, omuzlarını kapatarak cepheden verilen sağ elini bilekten itibaren açıkta bırakacak şekilde gelmektedir. Eserin sol bölümü korunamamış olmakla birlikte, sağ eli sıkıca saran himationun, sol omuza doğru devam ettiğini görmekteyiz. Oval bir yüze sahip olan heykelciğin, üst göz kapağının belirgin olması ve yüzüne çocuksu bir ifade veren uzun ince burnu ile hafif aralık bırakılmış gülümser ifadeli ince dudakları, Hellenistik dönemde üretilen figürinlerin en karakteristik özelliklerini yansıtmaktadır⁴⁸. Ayrıca bu eser, Troia ve Pergamon örneklerine de benzerlik göstermektedir. Kat. No. 25' deki figürinin de yüzünün ve tapınma hareketi yapan elinin bir kısmı korunmuştur. Bununla birlikte, başın üzerinden omuzlara kadar inen himation belirgindir. Yüzünün yuvarlaklığı ve gözlerin işlenişi, Hellenistik dönem eserlerini hatırlatmaktadır⁴⁹.

Bu bölümde inceleyeceğimiz diğer altı parça da aynı stil özelliklerini taşımaktadır. Parçaların tek tek tarihlenmesi, özellikle tapınan kadın figürinlerinde çok zordur. Bunun nedeni, sadece iyi korunamamış olmalarından değil, tipolojik açıdan da uzun süre sabit kalmalarından kaynaklanmaktadır. Kat. No. 26, 27, 28, 29, 30, 31' de yer alan figürinlerin hepsi, Hellenistik dönem kadın tasvirlerinin en sevilen giysisi olan khiton üzerine himation giymişlerdir⁵⁰. Figürinlerin üzerlerinde taşıdıkları khiton, vücuda iyice oturtulmuş olup, giysinin "V" yakası yine dönem özelliğini yansıtmaktadır. Bu eserlerin diğer bir ortak özelliği de Hellenistik dönem

⁴⁸ Thompson, s. 28-30.

⁴⁹ Ibid., s.32.

⁵⁰ Chesterman, s. 20.

ibadet eden kadın figürinlerinde olduğu gibi, cepheden verilen sağ elin parmak aralarının açık olmasıdır⁵¹.

Kat. No. 32, 33' de cepheden verilmiş iki tane el parçası yer almaktadır. Bu parçalar büyük bir olasılıkla ibadet eden kadın figürinlerine ait olmalıdır.

Kucağında Çocuk Taşıyan Heykelcikler (Kat. No. 35-43)

Daskyleion terrakotta heykelcikleri arasında, bereketi temsil eden birçok adak figürini ele geçmiştir.

Antik Yunan dünyasında, toplumu oluşturan aile ve onun devamlılığını sağlayan çocuğun çok önemli bir yeri vardır. Bireyin, devlete ve aileye karşı olan bağları da oldukça güçlüdür. Bu nedenle sosyal sistem, bekar ve çocuk sahibi olmayanları topluma karşı yararsız ve egoist olarak görüp, onları küçümser. Çocuk sahibi olan kişiler ise, saygın birer aile üyesi ve iyi yurttaşlar olarak toplumda yerlerini alırlar. Bu düşünce doğal olarak dini de etkilemiştir.

Yunan dini, embriyodan gençlik dönemine kadar, çocuğun geçirdiği tüm gelişme evrelerinin korunmasıyla ilgili mythler, kültler ve gelenekler açısından oldukça zengindir. Bunlar içinde en önemli yeri *kourotrophos* alır. Emziren anne anlamına gelen *kourotrophos*, hem tek başına bir tanrıça, hem de bereket ve doğurganlık özelliği olan birçok tanrıçanın yan ismi ya da sıfatı olarak karşımıza çıkmaktadır⁵². Çok yönlü bir tanrıça olan *kourotrophos* örneğin, Demeter gibi bir annedir ya da Ge gibi çocukları

⁵¹ Thompson, s. 95.

⁵² RE, XI-2, s. 2215-16; H. Schrader, "Die Ausgrabungen am Westabhang der Akropolis", *AM XXI* (1896), s. 266.

besler veya bakire Athena gibi gençlere ilham verip onları eğitir. Hayatın topraktan gelip yine toprağa dönmesi inancı, khitonik tanrılara da *kourotrophos* özelliği kazandırmıştır. Burada, yaşamın başlangıcı, hamilelik, çocuk doğumu, bakımı ile son olarak da ölümü ve ikinci hayatında çocuğun korunmasından sorumludur. Ayrıca *kourotrophos* kültüründe, çocuk bakımı dışında genel bir üretken karakter vardır ki bu da toprağın bereketiyle bağlantılıdır⁵³. Toprağın *ana* olarak algılanması, Yunan dininde en erken dönemlerden itibaren yaygındır. Ana tanrıça kültü, çoğu eski ve modern dinde yerini almıştır. Bununla ilgili birkaç örnek vermek gerekirse;

Afrika'daki Yoruba kült figürlerinin, başları üzerinde çift balta ile büyük ve sarkık göğüsleri emen çocuklarla gösterildiğini görmekteyiz⁵⁴. Rig Veda'daki Vedik dininde, ayrıca anneler kültü vardır. Nehir tanrıçası olan Sarasvati bir aklayıcıdır ve "hayat ihsan eder". Bunun yanında, Dibodasa'nın anasıdır ve göğüslerinden her türlü gıdalar sunar. Brahmanas ise, zekanın ve eğitimin anası olarak kült içinde yerini almıştır.

Budizmde de anne prensibinin önemi büyüktür. Tibet'te dişi Chenrezik ile Vajra, tüm dünyaya hayat veren enerji, bereket ve büyüme prensibidir. Prajna Paramita, tüm Budalara hayat veren transandantal akıldır⁵⁵.

Mısır'lılarda, her iki cinsiyetten khitonik karakterler ve küçük farklılıklarla da olsa değişik tanrılar mevcuttur. Bunlar, çocuk doğurma ve büyütme gibi görevlerden sorumludurlar. Taveret veya Apet, çocuk doğurma ya da annelik konusunda hamile bir su aygırı olarak gösterilirdi.

⁵³ Price (1978), s. 6.

⁵⁴ Parrinder, s. 35.

⁵⁵ Price (1978), s. 2.

Meshkent doğum; Shai, Hathors, Renenet emzirme; Reupet gençlik; erkek Ptai ya da fetüs Bes evlilik ve güç; tanrıça İsis ise her şeyin annesi olarak karşımıza çıkmaktadır. Yunanlılar, İsis'i Demeter, Hera, Leto, Hestia, Selene ve Aphrodite ile birleştirmişlerdir. Bununla birlikte, toprağa ana diye tapınma, Mısır'ın erken dönemlerinde kesinlikle görülmez.

Sümer'li *Ki*, mitolojide evrenin yaratılma teorisinin cennetteki sureti olarak görülmesine rağmen, burada da toprak anaya tapınma Mısır'da olduğu gibi hemen hiçbir şekilde karşılaşmaz⁵⁶. Tanrıça Ishtar ve Ninharsak'ın bereket özelliğinin toprakla bağlantısı yoktur. Enlil'e çocuk doğuran Ninharsak veya Nintut bir doğum tanrıçasıdır⁵⁷. Ishtar da aynı şekilde tüm doğumlara yön veren bir tanrıça olarak karşımıza çıkmaktadır. Günümüze kadar gelen çivi yazılı kaynaklar, onun sol kolunda göğsünü emen bir çocuk taşıdığından ve göğsünün açık olduğundan bahsederler⁵⁸. Aynı zamanda, bu kaynaklar sayesinde, çocuk sahibi olmak isteyen kadınların, tanrıçaya adaklar adadıkları da bilinmektedir.

Görüldüğü gibi, isim ve mekanlardaki farklılıklara rağmen, bu kültürler ortak öğeler taşımaktadır. İnsanlar, mekanlar değişse bile, ana tanrıça kültü evrenseldir ve tapım gördüğü bölgeye göre, emzirme elementinin değişik versiyonları olarak karşımıza çıkmaktadır. Tartışmalar devam etmekle birlikte, Yunan inancındaki ana tanrıça kültürünün, en azından başlıca üç geleneğin karışımı olduğu düşünülmektedir. Minosların Eileithyia'sı, Akha'ların Ge, Meter ve Kourotrophos'u ile bazı doğu etkilerinin

⁵⁶ Asmussen, s. 452; E. Briem, "Mutter Erde bei den Semiten", *ArchRW* 24 (1926), s. 191, 195.

⁵⁷ Briem, *ibid.*, s. 177-95.

⁵⁸ Jastrow, s. 136, 37.

(Kybele'nin değişik formları olan İsis, Astarte gibi), sentezinden oluştugunu savunan görüşler çoęunluktur⁵⁹.

Epigrafik kanıtlar ve kült alanlarında açığa çıkarılan malzemeler ışığında, antik Yunan dünyasında, ailelerin, çocukları için, *kourotrophos* özelliği olan tanrılara, bir takım adaklar sundukları görülmektedir. Genellikle mezarlardan ve kült alanlarından gelen bu adaklar arasında, çocuklarla birlikte tasvir edilen kadın figürinleri çoğunluktur. Kimi zaman koruyucu tanrıçayı temsil eden bu heykelciklerin, tanrıçaya ait olup olmadıklarını, atributlar yardımıyla saptamamız mümkündür. Bu eserler de daha önce incelediğimiz çömelen oğlan figürinleri gibi, çocuğun bakımı, korunması ve eğitimi ile ilgili olarak tanrıdan yardım görmek amacıyla adanmış olmalıdırlar. Bunun yanı sıra, ocuk sahibi olmak isteyen kadınların da bu nedenle tanrılarından yardım istedikleri bilinmektedir.

Yukarıda, Yunan inancında, ailenin ve çocuğun öneminden bahsetmiştik. İşte bu sebeple, Yunan pantheonundaki tanrıların büyük bir kısmının, Őu ya da bu Şekilde *kourotrophos* özelliği taŐıdığını görmekteyiz. Bugüne kadar yapılan araştırmalar neticesinde *kourotrophos* özelliği saptanan tanrıların isimleri sırasıyla Őu Őekildedir :

Agdistis, Aglaurids, Akakkalis, Amaltheia, Aphrodite, Apollon, Ariadne, Artemis, Athamas, Athena, Baubo, Blaute, Brimo, Cheiron, Danae, Deianeira, Demeter, Diktymna, Eirene, Eileithyia, Ge, Hekate, Hera, Herakles, Hermes, Hestia, Horai, Iodma, Iphigeneia, İris, İsis, Kalligeneia, Kekropids, Kourotrophos, Kyllene, Kybele, Leto, Maia, Maphoros, Meter,

⁵⁹ Price (1978), *ibid.*, s. 8; Parrot, s. 50; James (1959), s. 149.

Meteres, Nymphs, Okeanides, Pasiphae, Persephone, Potamoi, Rhea, Smele, Silenus, Styx, Themis, Thyche, Zeus⁶⁰.

Bu tanrıçalar içinde en popüler olanlar ise tapım merkezleriyle birlikte aşağıda verilmiştir:

Aphrodite : Idalion, Golgoi, Khytroi ve Lapithos.

Artemis : Sparta, Messene, Korone, Elis, Brouon, Delphi, Delos, Attika, Thera, Thasos, Mysia, Knidos, Ephesos, Miletos.

Athena : Attika, Thebes, Lindos, Etruria.

Demeter : Tegea, Arcadia, Lebadeia, Girit, Gortys, Kos, Knidos, Korinth, Eleusis, Sikyon, Güney İtalya; Gela, Taras, Sicilya.

Eileithyia : Atina, Girit, Sparta, Arcadia, Messenia, Boeotia, Paros, Tenos, Agrai.

Ge : Delphi, Attica, Eleusis, Girit, Thebes.

Kybele : Attica, Kyme, Boeotia, Argos, Larissa Hermos.

Yukarıda görüldüğü gibi, Yunan dünyasında bu kült oldukça yaygındır. Öyle ki kimi adak yazıtlarında *kourotrophos*'un yanında ek bir ismin yer almadığı görülmüştür. Bu da yerel *kourotrophos*'un kim olduğunun herkes tarafından bilindiği, ayrıca bir isim yazmaya gerek duyulmadığı şeklinde yorumlanmıştır.

Yunan dünyasındaki bilinen en erken örnekler, Neolitik çağa aittir ve Thessalia'dan (Sesklo) gelir. Bronz çağdan Arkaik döneme kadar ise, Kıbrıs ve Girit örnekleriyle temsil edilirler⁶¹. Arkaik figürinler arasında, Boeotia ve

⁶⁰ Price (1978), s. 89-95.

⁶¹ Price ibid., s. 221.

Peloponnesos votivleri önemli bir yer tutmaktadır. Bu döneme kadar gelen bütün heykelcikler el yapımıdır. M.Ö. 7. yüzyılın başlarında, kalıbın koroplastik sanatında kullanılmaya başlaması ile birlikte, eserler her iki teknikte üreilmeye devam etmiştir⁶². Bu örneklerde, kimi zaman kadın figürünün yalnızca başı ya da ön cephesi kalıp yapımı iken, kucağında taşıdığı çocuk, hala elle şekillendirilmeye devam etmektedir⁶³. Daha sonraki dönemlerde ise, koroplastik sanatının gelişimine paralel olarak çok kalıplı figürinlerle temsil edilmişlerdir. Ayakta ya da oturarak tasvir edilen çocuklu kadın figürinleri bronz, fildişi, pişmiş toprak gibi değişik materyallerden üretilmişlerdir.

Daskyleion heykelcikleri arasında, yirmi tane bu şekilde adak amaçlı kullanılan “çocuklu kadın” figürini bulunmaktadır. Bu figürinler arasında en iyi korunan dokuz parça eser araştırmamız kapsamına dahil edilmiştir. Bu eserlerin baş ve gövde altı bölümleri korunamadığı için, ayakta mı yoksa oturarak mı tasvir edildikleri anlaşılamamaktadır.

Kat. No. 35’deki parçada, çocuk, üzerine ince bir khiton giymiş olan kadının sol tarafında, kucağında, çıplak olarak cepheden betimlenmiştir. Sol eli ağzında görülen çocuk, Hellenistik dönem Eros figürlerini hatırlatan dolgun hatlara sahiptir. Koroplastik sanatında, Arkaik dönemden itibaren, ayakta ya da oturur vaziyette tasvir edilen çocuklu kadın figürinleri çok sevilmiştir. Yalnız, Daskyleion örneğindeki gibi serbest hareket eden çocuk figürinleri, ancak Hellenistik dönemde ortaya çıkmışlardır. Kat. No. 36’da dolgun yüzü cepheden, vücudu profilden verilmiş olan çocuk, annesinin yakasını tutar vaziyette tasvir edilmiştir. İnce bir khiton üzerine manto giyen

⁶² M.Krogulska, “Late Mycenaean Tradition in Boeotian Archaic Terracottas”, *Congr. Mic.*, I, s. 228-31

⁶³ Winter I, s. 103, 139; J.Dörig, “Lysippe und Iphianassa”, *AM* 77 (1962), s. 72-91.

kadın, sağ eliyle tapınma hareketi yapmaktadır. Giysinin “V” yakası ve çocuğun duruşundan dolayı oluşan kıvrımlar, dönem özelliğini yansıtmaktadır. Kat. No. 37’de annesinin sol göğsünü emen bir bebek görülmektedir. Serbest hareketler ve dolgun hatlar bu eserde de kendini göstermektedir. Kat. No. 38’de yine bebek emziren bir kadın tasvir edilmiştir. Tek göğsü korunan kadın, sol koluyla bebeğini tutarken, sağ eliyle de onu emzirmektedir. Ephesos’da, bu tipin erken örneklerinden çok sayıda heykelcik ele geçmiştir. Kat. No. 39, 40, 41’de yer alan figürinler, neredeyse aynı kalıptan çıkmış kadar çok birbirine benzemektedir. Her üç örnekte de sol eliyle annesinin yakasını tutan dolgun vücutlu çocuk figürinleri görülmektedir. Kat. No. 42 ve 43’de ise iki tane çocuk tasviri yer almaktadır. Çocukların duruş pozisyonları, bir annenin kucağında olduğu izlenimini vermektedir. Ayrıca Kat. No. 42’deki figürinin sol tarafındaki çıkıntı, büyük bir ihtimalle kadının mantosuna ait olmalıdır. Bu bölümde incelediğimiz figürinlerin yakın örnekleri Pergamon’dan gelmiştir⁶⁴.

Bir Eliyle Göğsünü Tutan Kadın Heykelcikleri (Kat. No. 44-45)

Kat. No 44’de yer alan sağ eliyle sağ göğsünü tutan kadın heykelciği, F6 Kuzey açmasında ele geçmiştir. Üzerine ince bir giysi giymiş olup göğüs hatları oldukça belirgin bir şekilde verilmiştir. Kat. No. 45’deki figürin ise, F5 Açmasında açığa çıkarılmış olup aynı şekilde sağ eliyle göğsünü tutan, ancak çıplak olarak betimlenmiş bir kadına aittir.

Bu figürinler, Mollard-Besques’in Aphrodite olarak tanımladığı eserlere çok benzemektedir. Fakat, Daskyleion örneklerinin iyi

⁶⁴ Töpperwein (1976), s. 48, pl. 29.

korunamamış olmaları nedeniyle Aphrodite olarak tanımlanmaları oldukça güçtür. Bununla birlikte, Thompson, aynı tiplerin Troia örneklerini, *hierodouloi* olarak değerlendirmiştir. Ancak bu değerlendirmeyi yaparken de hieradouloslar için belli bir tipoloji saptamamıştır. Bu şekilde tasvir edilen figürinlerin pek yaygın olmaması, ele geçenlerin de araştırmacılar tarafından farklı yorumlarla açıklanması, eserlerin, tipolojik açıdan açıklanmalarını zorlaştırmıştır. Ancak biz, birçok votiv eşyanın geldiği bir mekanda ele geçmiş olan Daskyleion örneklerini, göğüs tutma prensibinden yola çıkarak bereketi ve doğurganlığı simgeleyen adak figürinleri olduğunu düşünmekteyiz.

Bu tiplerin en erken örnekleri, M.Ö.6. bine ait Neolitik dönem Çatalhöyük ve Hacılar yerleşmelerinden gelir⁶⁵. Elleri göğsünde tasvir edilen M.Ö. 3. bin Mezopotamya örnekleri de aynı şekilde bereketin ve doğurganlığın bir sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır⁶⁶. Yukarıda, ana tanrıça kültürünün evrenselliğinden ve her kültüre göre bereketi simgeleyen değişik tanrılarla temsil edildiğinden bahsetmiştik. Bu tiplerin yayılımı bölgesel bir kimlik göstermez. Bu nedenle belli bir bölgeye ve kültüre bağlamak pek akıllıca olmayacaktır. Antik Yunan dünyasındaki ilk gösteriminin hangi döneme rastladığı veya hangi kültürle bağlantılı olduğu henüz sorundur. Bununla birlikte Price, Aphrodite tapımının yoğun olarak görüldüğü Kıbrıs'ta, çocuk taşıyan kadın figürinlerinin, çömelen oğlan tiplerinin ve bu şekilde eli göğsünde tasvir edilen kadın heykelciklerinin popüler olduğunu ve bunları *kourotrophos* özelliği olan tanrılara bağlamak gerektiğini savunmaktadır⁶⁷. Metropolis'teki Meter

⁶⁵ B. Kulaçoğlu, s. 38, 43, 51, No.2 6, 33, 45.

⁶⁶ Orthmann, s. 28, 29; Parrot, s. 17-20.

⁶⁷ Price (1978), s. 91.

Gallesia kült mağarasındaki adak eşyaları arasında ele geçen, eli göğsünde çıplak bir şekilde oturan kadın figürünü Kat. No. 45'deki örneğe çok benzemektedir⁶⁸. Bu figürünün çok yakın diğer bir örneği de Kapıkaya'daki Kybele kült alanından gelmiştir. Radt, bu tiplerin Kybele veya ona yakın tanrıçaların kültlerine adak olarak sunulduklarını savunmaktadır⁶⁹. Bu da bizim Daskyleion örnekleri hakkındaki görüşümüzü desteklemektedir.

Aphrodite Heykelciği (Kat. No. 18-20)

Kat. No. 18'de, yarı çıplak olarak tasvir edilmiş bir Aphrodite figürünü bulunmaktadır. Heykelcik, sağa doğru yönelmiş olup, sol eliyle başının arkasını, sağ eliyle de büyük bir ihtimalle mantosunun ucunu tutmaktadır. Sağ bacak öne atılmış olup, üzerindeki giysi kıvrımları, bacağın hareketiyle uyum içindedir. Sanki bacaklardan kayıp yere düşecekmiş hissini uyandırmaktadır. Bu figürün, Hellenistik dönem sanatçıların, artık eserleri çok çeşitli pozisyonlarda ve büyük bir estetik içinde tasvir edilebildiklerini gösteren iyi bir örnektir⁷⁰.

Eros Heykelcikleri (Kat. No.46-49)

Hellenistik dönemde, terrakotta heykelciklerin üretimi artmıştır. Konular çeşitlilik kazanmakla birlikte, koroplastik sanatı, teknik açıdan da gelişmiştir. Bir Eros veya Nike heykelciği için, 14 kalıbın kullanıldığı örnekler vardır. Bu dönemde üretilen figürinler arasında, mitolojik konulu

⁶⁸ Meriç, s. 137.

⁶⁹ W. Radt, *AvP* XII, s. 66.

⁷⁰ Töpperwein (1976), Pl. 36, No. 217; Mollard-Besques II, Pl. 37 a-f.

eserler yoğunluktadır. Bunlar içinde en çok Aphrodite, Eros, Nike ve Satyr, Silen gibi Dionysos kültü ile ilgili figürinler üretilmiştir.

Kat. No. 46'da, F6 Doğu-Kuzey açmasında ele geçen bir Eros figürini bulunmaktadır. Burada, düz bir plaka üzerine kabartma olarak yapılmış, çocuk Eros betimlenmiştir. Gövdesi hafif sola doğru eğik olup omuzların iki yanından kanatlar çıkmaktadır. Sol kolunu yukarı doğru kaldırmış ve sağ kolu dirsekten bükülü olarak tasvir edilmiştir. Yüzü oldukça aşınmış olmakla birlikte, hatların dolgunluğu seçilmektedir. Kat. No. 47'de ise, yunus balığı üzerinde yine bir Eros tasviri yer almaktadır. Bu figürin de diğeri gibi dönem özelliği olarak yumuşak ve dolgun hatlara sahiptir. Diğeri bir Eros heykelciğinin vücudunun yalnızca sağ üst bölümü korunmuştur (Kat. No.48). Başında çelenk bu taşıyan figürin, aşağı doğru bakmakta olup sağ kolunu başına dayamıştır. Bugün Louvre Müzesi'nde korunan 1537 envanter no'lu figürinin duruş şekli bizim örneğimize çok benzemektedir⁷¹. Daskyleion'daki Eros figürinleri arasında son sırayı, aynı kalıptan çıkmış olan dört tane Eros başı temsil etmektedir (Kat. No. 49 a-d). Bu eserler, başlarında çelenk taşımaktadırlar. Hafif aralık bırakılmış dudakları, dolgun yüzleri ve sevimli ifadeleriyle Myrina eserlerine çok benzemektedirler⁷².

Dionysos Heykelciği(Kat. No. 23)

Kat. No. 23'de, başının sadece üst bölümü korunmuş olan bir Dionysos figürini bulunmaktadır. Heykelcik, başında meyve ve çiçeklerden

⁷¹ Mollard-Besques II, s. 51, Pl. 62 a.; Mollard-Besques III, s. 280, Pl. 349g.

⁷² Mollard-Besques III, s. 13, Pl. 10 a, e, f.

oluşan bir çelenk taşımaktadır. Bu tipte Dionysos figürinleri, Hellenistik dönem boyunca sıkça karşımıza çıkmaktadır.

Athena Heykelcikleri (Kat. No. 21-22)

Kat. No. 21 ve 22’de, tanrıça Athena’yı betimleyen iki figürin yer almaktadır. Kat. No. 21’deki, tanrıçaya ait bir miğfer olup eserin ön kısmı ve sorgucun üst bölümü korunmamıştır. Kat. No. 22’deki eserde de tanrıça, başında sorguçlu bir miğfer taşımaktadır. İşçiliği oldukça kötü olan bu figürinin, yüz hatları köşeli ve uzun olarak verilmiştir. M.Ö. 2. yüzyıl koroplastik sanatında, Praxiteles tiplerinin hoş ve zarif heykelcikleri yanında, köşeli konturlara sahip sert ifadeli, dikkatsizce yapılan figürinler de üreilmeye başlamıştır. Yüz hatları kalp şeklinde olan bu eserler, küçük gözlere, ince ve küçük dudaklara, ayrıca alçak bir alna sahiptirler. Bütün bu özellikleri taşıyan Kat. No. 22’deki eser, aynı zamanda bu tipe giren Troia örneklerine de oldukça benzemektedir⁷³.

Venüs Genetrix Heykelcikleri (Kat. No. 19-20)

Daskyleion eserleri arasında son sırayı, iki tane Venüs Genetrix figürini temsil etmektedir. Roma dönemine ait olan bu tip heykelcikler, antik dönemde oldukça iyi tanınmaktadır. Bunu, çok sayıda ele geçip kopyalarının yayılmasının yanında, M.Ö. 49’dan itibaren “Veneri

⁷³ Thompson, Pl. XLIV, No. 206; Breccia II-2, No. 221-24.

Genetrici” amblemini taşıyan Roma İmparatorluğu sikkelerinin arka yüzlerinde de tasvir edilmiş olmalarına bağlayabiliriz⁷⁴.

Kat. No.19’daki figürin, üzerine sol göğsünü açıkta bırakan ve vücut hatlarını hissettiren bir giysi giymiştir. Vücudu oldukça oransız, detaylar ise özensizce işlenmiştir. Yüksek tutulan sağ eliyle, giysinin bir parçasını kavramıştır. Korunamamış olan sol elinde ise benzer tasvirlerden yola çıkarak bir elma beklemek gerekmektedir⁷⁵. Kat. No. 20’deki heykelciğin de aynı şekilde vücut oranları dikkatsizce verilmiştir.

Roma dönemiyle birlikte, bronz eserlerin fiyatlarında görülen düşüş, pişmiş toprak figürinlerin popülaritesini söndürmüştür. Bu nedenle, üretim azalmış olup üretilen eserler de oldukça dikkatsiz ve gelişigüzel yapılmışlardır. Kat. No. 19 ve 20’de yer alan Daskyleion figürinleri de bu anlamda Roma dönemi eserlerine iyi birer örnek oluştururlar.

⁷⁴ Bieber (1977), Pl. 26, No. 144; RE VIII- A I, s. 864-868; daha detaylı bilgi için bkz. B. Büyükdeğirmenci, *Daskyleion’da 1990-93 Yılları Arasında Ele Geçen Terrakottalar*, (1994), Lisans Tezi, s. 42, 43.

⁷⁵ Mollard-Besques II, Pl.12-14; J.Charbonneaux, s.92.

HEYKELCİKLERİN KRONOLOJİK DİZİMİ

M.Ö.5. yüzyıl	Çömelen Oğlan	Kat. No.34
" "	Artemis	Kat.No.17
" "	Kybele	Kat.No.1
<hr/>		
Hellenistik Dönem	Kybele	Kat.No.2
" "	Kybele	Kat.No.3
" "	Kybele Aslanı	Kat.No.4
" "	Kybele Aslanı	Kat.No.5
" "	Kybele Aslanı	Kat.No.6
" "	Kybele Başı (?)	Kat.No.7
" "	Kybele Başı (?)	Kat.No.8
" "	Kybele Başı (?)	Kat.No.9

Hellenistik Dönem	Kybele Başı (?)	Kat.No.10
" "	Kybele Başı (?)	Kat.No.11
" "	Kybele Başı (?)	Kat.No.12
" "	Kybele Başı (?)	Kat.No.13
" "	Kybele Başı (?)	Kat.No.14
" "	Kybele Başı (?)	Kat.No.15
" "	Kybele Başı	Kat.No.16
" "	Tapınma Hareketi Yapan Kadın	Kat.No.24
" "	Tapınma Hareketi Yapan Kadın	Kat.No.25
" "	Tapınma Hareketi Yapan Kadın	Kat.No.26
" "	Tapınma Hareketi Yapan Kadın	Kat.No.27
" "	Tapınma Hareketi Yapan Kadın	Kat.No.28
" "	Tapınma Hareketi Yapan Kadın	Kat.No.29

Hellenistik Dönem	Tapınma Hareketi Yapan Kadın	Kat.No.30
" "	Tapınma Hareketi Yapan Kadın	Kat.No.31
" "	Tapınma Hareketi Yapan El	Kat.No.32
" "	Tapınma Hareketi Yapan El	Kat.No.33
" "	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın	Kat.No.35
" "	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın	Kat.No.36
" "	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın	Kat.No.37
" "	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın	Kat.No.38
" "	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın	Kat.No.39
" "	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın	Kat.No.40
" "	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın	Kat.No.41
" "	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın	Kat.No.42
" "	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın	Kat.No.43

Hellenistik Dönem	Bir Eliyle Göğsünü Tutan Kadın	Kat.No.44
" "	Bir Eliyle Göğsünü Tutan Kadın	Kat.No.45
" "	Eros	Kat.No.46
" "	Eros	Kat.No.47
" "	Eros	Kat.No.48
" "	Eros	Kat.No.49
" "	Dionysos	Kat.No.23
" "	Athena	Kat.No.21
" "	Athena	Kat.No.22
" "	Aphrodite	Kat. No.18
<hr/>		
Roma Dönemi	Venüs Genetrix	Kat.No.19
" "	Venüs Genetrix	Kat.No.20

KÜLTLERİN İNCELENMESİ

Araştırmamızın bu bölümünde, Daskyleion antik kentinde ele geçen adak figürinlerini, dini içerikli diğer kazı buluntuları ile birlikte, kentin tarihi gelişimini de göz önünde bulundurarak incelemeye çalışacağız.

1988'den beri Bakır Akbaşoğlu başkanlığında yürütülen sistemli kazı çalışmaları, son yıllardaki buluntular sayesinde antik kentin erken dönemlerine işaret eden önemli ipuçları vermektedir.

Bunlar arasında 5m. genişliğinde olan, iki yüzü kireç taşı blokların toprakla birbirine tutturulduğu ve korunan yüksekliği 4.20 m. olup, yapısı ile Kykladların Geç Myken dönemi kale duvarlarının tekniğine benzeyen bir sur duvarı, Daskyleion'un bilinen en erken yerleşimini M.Ö.2. bin sonlarına kadar götürmüştür⁷⁶.

Bu erken yerleşme hakkında henüz yeterli buluntuya sahip değiliz. Bu nedenle elimizdeki veriler ışığında dönemin dini inanışları hakkında herhangi birşey söylemek mümkün değildir.

Son yıllarda ele geçen diğer önemli bir buluntu ise, Erken Phryg gri seramikleri ile birlikte açığa çıkarılan ve Geç Geometrik devre ait olan Korinth üretimi bir Oinachoe'nin boyun ve omuz parçasıdır. Bu buluntu, Daskyleion'daki Phryg yerleşimini M.Ö. 8. yüzyılın ortasına çekerken, aynı zamanda ele geçtiği büyük yapı temelinin de *terminus post quemini* oluşturması açısından önem taşımaktadır. Bununla birlikte, aynı döneme

⁷⁶ Bakır Akbaşoğlu, s. 230-31.

tarihlenen ve Makedonia'daki Patele seramiklerinin benzeri boyalı bir seramiğin bulunması, hem Phryg'lerin Thrakia bağlantısının, hem de bu tarihlerde Güney Marmara'da Daskyleion'da yaşadıklarının ayrı bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır⁷⁷. Bu tarihlerde Daskyleion Lydia hükümdarlığına ait değildi ve henüz Daskyleion adını taşıyor olmalıydı. Yazılı kaynaklar da bu bölgeyi Küçük Phrygia olarak anmaktaydılar. Hisartep'e'deki yerleşimin M.Ö. 8. yüzyıl sonu ve 7. yüzyıl ilk yarısındaki adı henüz bilinmese de, Kuş Gölü'nün o dönemde Aphnitis Limne olarak anıldığı hakkında yazılı kaynaklar bulunmaktadır⁷⁸. Sürgün Lydia Kralı Daskylos (Gyges'in babası), burada yaşayan Phryglere sığınmış ve onlarla birlikte üç Kimmer istilasını yaşamış olmalıdır. Bu istilalar, yangın tabakaları ve bu tabakalarda ele geçen orta va geç Protokorinth seramik parçaları yardımıyla saptanmıştır.

Bakır Akbaşoğlu, yukarıda bahsettiğimiz M.Ö. 8. yüzyıl ortalarına tarihlenen yapı temelini, kerpiç duvarları olan bir Kybele tapınağının temeli olarak değerlendirmektedir⁷⁹. Bu tapınağın, Kimmer istilaları sırasında tahribat görüp kerpiç duvarlarının yakılıp yıkıldığı tespit edilmiştir. Tapınak temelinin hemen yakınında ele geçen bir bothros içinde açığa çıkarılan buluntuların Kybele kültü ile doğrudan ilişki içinde olması yapının kimliği sorusuna kesinlik kazandırmıştır⁸⁰. Bu buluntular, seremoniel boyutta bir gri Phryg kandili, kilden yapılmış zarlar, çok sayıda omphaloslu kaseler, kilden yapılmış rhython ya da hayvan figürinlerine ait olabilecek boynuzlar, çeşitli tipte kernoslara ait parçalar gibi törensel kült eşyalarını içermektedir.

⁷⁷ ibid., s. 232.

⁷⁸ ibid.

⁷⁹ Bakır Akbaşoğlu, s. 232.

⁸⁰ ibid., s. 233.

Bu malzemeler içinde yer alan kandilin ve zarların adak amaçlı kullanılmış olduğunu, beraberinde bulunan diğer kült eşyaları kanıtlamaktadır.

Antik dönemde evlerde ve kutsal alanlarda kullanılmak üzere kandiller üretildiği bilinmektedir⁸¹. Kandillerin bu amaçla kullanılmalarının altında, yanan kandilin aydınlık ve mutluluk getireceği inancı yatmaktadır⁸².

Çeşitli yerleşimlere ait kült alanlarında ele geçen zarlar da kuşkusuz rahipler ya da rahibeler tarafından bilicilik amaçlı kullanılıyor olmalıydı. Bu konuya açıklık getiren çeşitli epigrafik kanıtlar günümüze kadar gelmiştir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi Daskyleion örneklerinin adak eşyalarıyla birlikte ele geçmiş olması, onların bilicilik amaçlı kullanılmış olabilecekleri düşüncesini getirmiştir⁸³.

Kernoslar ise Erken Bronz Çağ'dan itibaren ana tanrıça kültleriyle bağlantılı vazolar olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu kapların dini amaçlı yapıldıkları gerek antik yazarlar, gerekse arkeolojik kazılar neticesinde kesinleşmiştir.

Kernoslar'daki küçük vazocuklara, genellikle çeşitli hububat ve meyve kabukları konulmaktaydı. Ortadaki merkezi kapta ise meyveli bir pasta bulunduğu düşünülmektedir. Günümüze gelen bazı vazolar üzerindeki tasvirlerden, dini şenlikler sırasında büyük bir çember oluşturan insanların,

⁸¹ W. Radt, "Lampen und Beleuchtung in der Antike", *Antike Welt* 17,1, (1986), s. 40-42.

⁸² Walters (1914), s. 4; F.Kinal, "Kaunos Adak Lambaları", *Belleten* 33, Ankara (1969), s. 151- 57; Bailey, s. 124-26; R. H. Howland, "Greek Lambs and Their Survivals", *The Athenian Agora* IV (Princeton 1958), s. 128, 29.

⁸³ S. Mitchell, *The Hadrianic Forum and Basilica at Cremona*, s. 241, No 106.

kernosları başlarının üzerinden elden ele dolaştırarak dans ettikleri anlaşılmaktadır⁸⁴.

Özellikle Phryg kültüründe önemli bir yeri olan kernosların, Boğazköy ve Kültepe buluntularıyla M.Ö. 8. yüzyıldan 6. yüzyıla kadar Phrygia'da kullanıldığı kanıtlanmıştır. Bu kült kabının ilk örneklerini M.Ö.2600-2100 yılları arasına tarihlenen Kıbrıs vazolarının temsil ettiğini ve gelişimini M.Ö. 4. yüzyılda Eleusis'te tamamladığını savunan araştırmacıların yanı sıra, orijininin Anadolu olduğuna dair bazı kanıtların bulunması, kernosların kökenine henüz bir açıklık kazandırmamıştır. Eleusis mistik öykülerinde kernostan, Kybele kültüyle bağlantılı olarak çok sık bahsedilmiştir⁸⁵. Bununla birlikte, antik kaynaklarda geçmese de, Demeter kült alanlarında ele geçen örnekler de bulunmaktadır⁸⁶.

Kernos'ların Anadolu, Filistin, Mısır, Girit, Kuzey Afrika, Güney İtalya, Sicilya ve Kıta Yunanistan'a kadar uzanan geniş bir coğrafyaya yayıldıkları tespit edilmiştir. Farklı yerlerde de olsa, bulunan her örnek onun yerel bir tanrıça kültüyle olan ilişkisine açıklık getirmektedir.

Daskyleion örnekleri, Phryg yerleşim tabakasında ele geçmiş olmaları nedeniyle, Boğazköy ve Kültepe'de olduğu gibi, tanrıça Kybele'ye adanmış olmalıdırlar.

Adak eşyaları arasında ele geçen omphaloslu kaseler ise, birçok tanrı ve tanrıça tasvirinde yer aldıkları için, dini amaçlı kullanılan kap formlarının başında geldiği bilinmektedir⁸⁷. Günümüze kadar gelen kabartmalarda görüldüğü gibi ilahi güçlerin ellerinde taşıdıkları bu kaseler, onların bereket

⁸⁴ RE, XI-I, s. 316-26.

⁸⁵ Ibid.

⁸⁶ Ibid.

⁸⁷ Naumann, s. 162.

dağıtıp adak kabul ettiklerinin açık bir gösterimidir. Bu adaklar da onların tanrısal güçlerinin yenilendiğine işaret etmektedir.

Plastik eserler üzerinde bereket kasesiyle birlikte tanrı tasvirlerinin en erken örneğini, hayat suyu veren Mezopotamya tanrılarının betimlendiği ve Ispıkçir'de bulunan Hititlere ait bir stel üzerindeki kabartmada görmekteyiz. Hitit etkisi daha sonra kendini Phryg kültüründe de göstermiş olmalıdır⁸⁸.

Tanrıça Kybele M.Ö. 5. yüzyılın ortalarından itibaren omphaloslu kase ile tasvir edilmeye başlamıştır⁸⁹. Omphaloslu kaselerin Kybele ile ilgili tasvirlerde cella duvarına asılmış olarak resmedildiği örnekleri çoğunluktadır. Bu örneklerde kaseler, asıldığı yerin kutsal olduğunu simgelemektedir⁹⁰.

Klasik Dönem sonlarına ait bazı tasvirlerde omphaloslu kaselerin insanlar tarafından taşındığı görülmektedir. Bu da insanın tanrının yanında önemli bir yer edindiğine işaret etmektedir⁹¹. Bu nedenle, insanların sunu kabı olarak kullandıkları omphaloslu kaselerin birçok kült alanından ele geçmesi de olağandır⁹².

Rhython ya da hayvan figürlerine ait olabilecek boynuzlara Kybele kült alanlarında çok sık rastlandığı bilinmektedir. Nitekim, tanrıçaya ait kurban sahnelerinin yer aldığı tasvirlerde, boğa ve koç gibi boynuzlu hayvanların adandığı açıkça betimlenmiştir⁹³.

Yukarıda incelediğimiz kült eşyalarının bulunduğu mekanda, dikdörtgen taş plakalardan oluşan üstü kapalı bir kanal açığa çıkarılmıştır.

⁸⁸ Naumann, s. 69-71

⁸⁹ Naumann, s. 69-71.

⁹⁰ Naumann, s. 273; RE, Suppl. Bd. VII, s. 2030.

⁹¹ Naumann, s. 221.

⁹² RE, Suppl. Bd VII, s. 2030.

⁹³ Naumann, s. 254.

Aynı alanda ele geçen büyükbaş hayvanlara ait kemikler de göz önünde bulundurulurken, bu kanalın kutsal alana ait olduğu düşünülmektedir⁹⁴. Ayrıca, Daskyleion yakınlarında ele geçmiş olan mermerden yapılmış bir aslan heykelinin, stilistik özellikleri ve tarihi göz önüne alınarak, bir Kybele altlarına ait olabileceği düşünülmektedir⁹⁵.

Ancak 1995 yılında ilgili noktalarda yapılan kazı çalışmalarında ne kurban kanalının önünde bir çukura, ne de altara ait olabilecek bir temele rastlanılmamıştır..

Bununla birlikte 1993 yılı buluntusu olan, bir *tapınak modeli* yukarıda bahsettiğimiz mekanın fonksiyonunu açıkça kanıtlamaktadır. Kireçtaşından yapılmış olan bu *tapınak modeli*, gerek yarım ay şeklindeki akroteri gerekse diğer mimari özellikleri ile, Kybele kültü atributlarını taşımaktadır (Res. 1 a-b)⁹⁶. Kybele'ye adanmış olan bu *tapınak modeli*, ele geçtiği tabakayı tarihleyici seramik parçalarından yola çıkarak, M.Ö. 650-40 yıllarına verilmektedir.

Bakır Akbaşoğlu, Kimmer istilaları sonucu yanıp yıkılan eski tapınağın yerine hemen bir yenisinin yapıldığını ve modelin de bu yeni tapınağa adanmış olacağını savunmaktadır. Bu dönemde, Bakır Akbaşoğlu'nun görüşüne göre, Lydia Kralı Daskylos Phryg'lerle beraber burada yaşıyor olmalıydı. Aynı döneme ait boyalı ya da gri Phryg seramiklerin yanında, Lydia Subgeometrik seramikleri ile Phryg ve Lydia graffitili seramiklerin ele geçmiş olması bunu kanıtlamaktadır⁹⁷.

⁹⁴ Bakır Akbaşoğlu, s. 233.

⁹⁵ Ibid.

⁹⁶ Bakır-Akbaşoğlu, s. 233.

⁹⁷ Bakır Akbaşoğlu, s.233.

Ayrıca erken Orientalizan dönem seramikleri ile erken Korinth stil evresine ait seramik parçaların bulunması, M.Ö. 625'lerden itibaren Batı Anadolu şehir devletleri, Kıta Yunanistan ve özellikle Korinth ile yeniden ticari ilişkilere girildiğini göstermektedir.

M.Ö. 600-590 yıllarına tarihlenen Lydia seramiklerinin sayılarının aniden artması ve antik yazarların da desteğiyle, bu tarihlerden itibaren Daskyleion'da bir Lydia hakimiyeti olduğu düşünülmektedir. Yine M.Ö. 6. yüzyılın ilk yarısına tarihlenen çok sayıda gri seramiğin de varlığı, Daskyleion'da Phryg'lerin Lydia'lılarla beraber yaşamaya devam ettiklerini göstermektedir.

Bu veriler yardımıyla, antik kentte 8. yüzyılın ortasından 7. yüzyıl sonuna kadar bir Phryg yerleşimi olduğunu görmekteyiz. Bu hakimiyetin, M.Ö. 7. yüzyılın son dördüğünden itibaren ise yerini Lydia Krallığı'na bıraktığını, bununla birlikte bir grup Phrygia'nın Daskyleion'da yaşamaya devam ettiğini arkeolojik kanıtlar neticesinde anlamaktayız.

Phryg'lerin tanrıça Kybele'nin en büyük tapımcıları oldukları ve yaşadıkları her yerde en erken dönemlerden en geç dönemlere kadar tanrıçaya tapınıp çeşitli adaklar adadıkları bilinmektedir⁹⁸. Ancak Phryg'lerin bu tanrıçayı beraberlerinde getirmemiş, tersine onu yeni vatanları Anadolu'da bulmuş ve belki de ona kendi Ana Tanrıçalarının özelliklerini de katarak tapmış oldukları öne sürülmüştür⁹⁹. Bunun en açık kanıtı, Phryg lerden önce Anadolu toprakları üzerinde yaşamış olan Hititler'de bu tanrıçaya tapınıldığını gösteren yazılı ve arkeolojik delillerin varlığıdır. Hatta daha geriye gidildiğinde, Prehistorik çağ Anadolu'sunun

⁹⁸ Vermaseren, s. 19.

⁹⁹ Çapar, s. 197.

önemli Neolitik yerleşim yerleri olan Çatalhöyük ve Hacılar'daki tanrıça tasvirleri, gerek hayvanlara ve doğaya hükmedişleri, gerekse doğurgan karakterleriyle kendinden sonraki devirlerin Kybele inancı ve tasvirleri üzerinde etkili olmuş izlenimi vermektedirler¹⁰⁰. Böylece Anadolu orijinli olan Kybele kültürünün Phryg'ler sayesinde geniş bir coğrafyaya yayıldığını daha sonra da bu kültü Lydia'lıların sahip çıktığını görüyoruz¹⁰¹.

Daskyleion antik kentinde de Phryglerle birlikte Kybele inancının varlığı, yukarıda da anlattığımız gibi, arkeolojik veriler ışığında kanıtlanmıştır.

Daskyleion'da, Lydia dönemine ait, dinsel içerikli herhangi bir materyal bulunmamakla birlikte, aynı dönemlerde çok yakın ilişki içinde bulunduğu Sardis kentinde de olduğu gibi bu inanış devam etmiş olmalıdır¹⁰².

M.Ö. 546'dan 334'e kadar Daskyleion'da bir Achaemenid yönetimi hakim olmuştur.

Bakır Akbaşoğlu, bu döneme ait arkeolojik verileri değerlendirerek, M.Ö. 470 yıllarında Achaemenid'lerin eski Kybele kült alanının etrafını çevreleyen bir temenos duvarı inşa etmiş olduklarını saptamıştır. Achaemenid'ler burada ya Kybele kültürünü benimsemişlerdi ya da kendi dinleri için aynı alanı kullanmış olmalıydılar¹⁰³. Ancak bu mekanın, hangi kült için kullanıldığını belirleyici sağlam kanıtlara henüz sahip değiliz.

Bununla birlikte, ele geçen Attika üretimi siyah firnisli bir kantharos'un dudak kenarında Phryg dilinde yazılmış *Karea* graffitosu,

¹⁰⁰ Vermaseren, s.13-24; Hanfmann (1965), s. 264-67; Hanfmann (1969), s. 266,67.

¹⁰¹ Hanfmann (1965), ibid.

¹⁰² Ibid.

¹⁰³ Bakır Akbaşoğlu, s. 237.

burada bulunan bir grup Phrygialı'nın M.Ö. 350'ye kadar Daskyleion'da yaşamaya devam ettiğini kanıtlamıştır¹⁰⁴.

Phryg dilinde bir votiv yazıtı ile üzerinde Aramca bir yazıtın bulunduğu bir mezar steli bu dönemde Daskyleion'da yaşayan yabancıların varlığına işaret etmeleri bakımından önem taşırlar. Aramca yazılı mezar steli "Padi" adlı bir Musevi dini lidere aittir. Padi, Daskyleion'da yaşayan Musevilere dini liderlik yapıyor olmalıydı. Bu da Anadolu'da Musevilerin varlığını kanıtlayan en erken tarihli buluntu olarak önem taşımaktadır. Burada bahsettiğimiz yazılı belgeler aynı zamanda Achaemenidler'in iç politik yaşamlarında yabancılara ve onların dinlerine gösterdikleri hoşgörünün açık bir kanıtıdır¹⁰⁵.

Bu durumda herhangi bir baskı yönetimi ile karşılaşmayan Phrygler'in, M.Ö. 350'ye kadar Daskyleion'da Kybele inancını devam ettirmiş olmalarını düşünmek, pek de yanlış olmayacaktır. Daskyleion'da ele geçen ve bugün İzmir Müzesi'nde korunan 355 envanter numaralı olan bir stel kabartma üzerinde, atributlarıyla birlikte tanrıça Kybele tasvir edilmiştir. Ayrıca, M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen, bir tane de Kybele figürinine (Kat. No. 1) sahip bulunmaktayız. Klasik dönem stil özelliklerini taşıyan bu eserler, yoğun olmamakla birlikte, bu dönemde de Kybele inancının devam ettiğinin güzel bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Aynı tarih içinde değerlendirdiğimiz bir Artemis figürininin (Kat. No. 17) varlığı, bizim için hiç de şaşırtıcı olmamıştır. Çünkü, Kybele tapımının olduğu bir yerleşimde, onun değişik bir formu olan Artemis'le karşılaşmak

¹⁰⁴ Bakır Akbaşoğlu, s. 238.

¹⁰⁵ Bakır Akbaşoğlu, s. 236., Son araştırmalar Bakır Akbaşoğlu'nun bu görüşü üzerine farklı yorumlar getirebilir. Bkz. A. Lemaire, "Les Araméennes de Daskyleion", *Anatolia in the Achaemenid Period* sempozyum bildirileri arasındadır ve diğer bildirilerle birlikte yayınlanacaktır.

olağan karşılanmalıdır. Bunun en güzel örneğini, Daskyleion ile çok sıkı ilişkiler içinde bulunan, dönemin başka bir satraplık merkezinde, Sardis’de görüyoruz. Ancak, Daskyleion’da bu figürin dışında tanrıça Artemis’le ilgili olabilecek başka bir buluntu yoktur. Bu nedenle, elimizdeki veriler ışığında bir Artemis kültünden bahsetmek mümkün değildir. Bununla birlikte, bu eserin Daskyleion’dan ele geçmiş olması, bir Artemis inancının yanısıra, figürinin Kybele için de adanmış olabileceği düşüncesini getirmektedir.

Yine aynı dönem içine tarihlediğimiz bir başka figürin de çömelen bir oğlan çocuğuna aittir (Kat. No. 34). Yukarıda, bu tip figürinler hakkında detaylı bilgi vermiştik. Çocuk bakımı ve doğumu ile ilgili tanrıçaların kült alanları ile çocuk mezarlarında, yoğun olarak ele geçtiklerini belirtmiştik. Bugüne kadar yapılan kazılar neticesinde, Daskyleion’da varlığını saptayabildiğimiz tanrıça Kybele’nin de *kourotrophos* özelliği olduğunu biliyoruz. Bu durumda, prensip olarak Kat. No. 34’deki çömelen oğlan heykelciğinin, tanrıça için adanmış olduğunu düşünmek pek de yalın olmayacaktır. Bununla birlikte, çömelen oğlan tiplerinin, tanrıça Kybele için adanmış herhangi bir örneğine henüz rastlayamadık. Bu tip figürinler, yoğun olarak Aphrodite, Artemis ve Demeter kült alanlarından gelmişlerdir. Daskyleion’da, erken dönemler için yukarıda bahsettiğimiz kültlerin varlığına işaret edebilecek herhangi bir materyale henüz sahip değiliz. Sonuç olarak, çömelen oğlan figürünü ya Kybele’ye adanmıştır ya da bizim, henüz Daskyleion’da izine rastlamadığımız *kourotrophos* özelliği olan başka bir tanrıça düşünmek gerekmektedir. Yukarıda da belirttiğimiz gibi, eğer Daskyleion’da bir Artemis inancı varsa, bu figürünü tanrıçaya bağlamak daha

akıllıca olacaktır. Ancak, bugünkü veriler ışığında kesin bir saptama yapmak mümkün değildir.

Daskyleion'da erken dönemlere ait adak heykelciklerinin sayıca çok az olması nedeniyle, bu figürinlerden yola çıkarak ilgili dönemlerin dini inanışları hakkında bir yorum yapmak mümkün değildir.

M.Ö. 334'de Büyük İskender'in Granikos galibiyetinden sonra Daskyleion'da Phryg, Lydia ve Achaemenid tarihi kapanmış, Makedonia hakimiyeti başlamıştır.

Hellenistik dönemle birlikte, kentteki figürinlerin sayıca arttığını rahatlıkla görebiliyoruz. Bu eserler, genel olarak kentin geç dönem dini inanışı hakkında fikir verebilecek yoğunluktadırlar.

Hellenistik döneme ait eserler arasında, Kybele heykelcikleri ile tanrıçaya ait olduğunu düşündüğümüz aslan figürinlerinin önemi büyüktür. Phryglerle birlikte en erken dönemlerden itibaren Daskyleion'da varlığını bildiğimiz tanrıçanın, geç dönemde de kentte hala etkisini gösterdiği hissedilmektedir.

Hellenistik malzeme içinde, toplam otuz altı tane tapınan kadın figürini bulunduğundan bahsetmiştik. Bu tip figürinlerin üretim alanı, pek yaygın değildir. Pergamon dışındaki birçok antik kentte, sayıca az miktarda ele geçmişlerdir. Örneğin, Troia'da bile, yalnızca on iki figürin parçası açığa çıkarılmıştır. Bütün bunları dikkate alarak Daskyleion örneklerinin sayıca yoğun olduğunu düşünebiliriz. Tapınma hareketi yapan kadın figürinlerinin, Troia ve Pergamon'daki Demeter kutsal alanlarında ele geçtiklerini daha önce belirtmiştik. Bu tip adak figürinlerinin hangi tanrıya ya da tanrıçaya adandıkları henüz açıklık kazanmamıştır. Bilinen örneklerin Demeter kutsal

alanlarından gelmiş olması nedeniyle, bu eserler şimdilik tanrıça Demeter'e bağlanmaktadır. Daskyleion'daki figürinlerin durumu da aksini kanıtlayacak nitelikte değildir. Bu durumda, ibadet eden kadın tipleri ile ilgili olarak yapılan araştırmalarda alınan sonuçlara dayanarak, Hellenistik dönemde, Daskyleion'da, bir Demeter tapınımı beklemek pek de yalın olmayacaktır. Ancak bu döneme ait, Demeter'le ilgili olabilecek herhangi bir materyalin ele geçmemiş olması nedeniyle bu soruna henüz açıklık getirecek durumda değiliz. Şunu da belirtmek gerekir ki, elleri havaya kaldırmak suretiyle yapılan tanrıyı selamlama hareketi, bir tür ibadet şeklidir ve yukarıda da belirttiğimiz gibi bilinen örnekler Demeter kült alanlarında ele geçtiği için, bu tipler tanrıçaya mal edilmişlerdir. Çeşitli tanrı ve tanrıça'lara ait stel kabartmalar üzerinde bu tarzda ibadet eden kadın tiplerinin bulunması, başka tanrı veya tanrıçalara da adanmış olabilecekleri düşüncesini getirmektedir. Bununla birlikte, bugünkü veriler ışığında Daskyleion örneklerini, çok benzerlik gösterdikleri, Troia ve Pergamon terrakotta heykelcikleri ile aynı bağlamda değerlendirmemiz gerekmektedir.

Hellenistik adak heykelcikleri arasında yirmi tane de çocuk taşıyan kadın figürini bulunmaktadır (Kat. No. 35-43). Yukarıda, bu tip figürinlerin çocuk bakımı ve korunmasıyla ilgili tanrıçaların kült alanlarında ele geçtiğinden bahsetmiştik. Doğurganlığı ve bereketi temsil eden bu tip figürinler ile bir eliyle göğsünü tutan iki kadın figürini (Kat. No. 44, 45) aynı amaç için adanmış olmalıdırlar. Kat. No. 44 ve 45'deki figürinler, tartışmalı olmakla birlikte, Kapıkaya'da Kybele kutsal alanında benzer örneklerin ele geçtiğini ve Radt'ın bu figürinleri Kybele ve ona yakın tanrıçalara bağladığını belirtmiştik. Metropolis'teki Meter Gallesia kült

mağarasında da aynı tiplerin açığa çıkarılması, bu düşünceyi desteklemektedir. Bu durumda Daskyleion örneklerini de bu bağlamda düşünmek gerekmektedir. Daskyleion'da Hellenistik döneme ait olan ve bereketi temsil eden herhangi bir külte bağlayıcı sağlam buluntuların ele geçmemiş olması nedeniyle, bu figürinleri belli bir tanrıça adı altında incelemek mümkün değildir; ancak erken dönemlerden itibaren varolan ve bereketi simgeleyen, üretken bir karakterin Hellenistik dönemde de hissedildiği gözardı edilemeyecek bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır.

Kat.No.18'de incelediğimiz Aphrodite heykelciğini de belki bu gruba dahil edebiliriz. Ancak, Aphrodite'nin bir *kourotrophos* özelliğinin olmasının yanında başka özelliklerinin de bulunması, hangi amaç için yapılmış olduğuna şüphe ile bakmamızı gerektirmektedir. Bu arada Kat. No. 46-49 arasında incelediğimiz Eros figürinlerini de Aphrodite ile birlikte değerlendirmek durumundayız..

Hellenistik dönemle birlikte terrakotta figürinlerin üretiminde yoğun bir artışın olduğu bilinmektedir. Daskyleion'da olduğu gibi, özellikle Aphrodite, Eros, Dionysos, Athena örneklerini birçok antik kentte görmek mümkündür. Bu tip figürinler dönemin moda anlayışına bağlı olarak da üretilmiş olabilirler.

Böylece Makedonia'lıların kente gelmesiyle birlikte, Yunan kimliğinin bir getirisi olarak pantheonlarındaki tanrıların izlerini görmek bizi şaşırtmamalıdır. Aynı şekilde, M.S. I. yüzyıla tarihlenen ve Aphrodite'nin geç formu olan Venüs Genetrix tiplerini de bu bağlamda düşünmek gerekmektedir.

IV-SONUÇ

Jeopolitik konumu nedeniyle, antik dönem boyunca önemini koruyan Daskyleion'un sırasıyla Phryg, Lydia, Achaemenid ve Makedonia hakimiyeti altına girdiğini biliyoruz.

Bakır Akbaşoğlu başkanlığında 1988'den itibaren sürdürölen sistemli kazılar sırasında ele geçen buluntular, Daskyleion'daki Phryg yerleşimini, M.Ö. 8.yüzyılın ortalarına kadar götürmüştür. Phryglerin daha sonra Lydia ve Achaemenid hakimiyeti altında M.Ö. 350 yıllarına kadar burada yaşamayı sürdürdükleri de yine arkeolojik veriler ışığında tespit edilmiştir.Daskyleion antik kentine, Phryglerin getirmiş olduğu Kybele tapınımının izlerini, tanrıçaya ait bir stel kabartma ve bir terrakotta figürinin yardımı ile Klasik döneme kadar takip edebiliyoruz.Bu dönemde Achaemenid hakimiyeti altında olan kentte, Kybele inancının devam etmesi, Achaemenid'lerin iç politik yaşamlarında, yabancılara ve onların dinlerine gösterdikleri hoş görünün güzel bir kanıtı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak, en erken dönemlerinden en geç dönemlerine kadar gittikleri her yere tanrıçaları Kybele'yi de beraberlerinde götüren Phryg'lerin, Daskyleion'da da M.Ö. 350 yıllarına kadar bu tanrıçaya tapınmış olduklarını düşünmek pek de yanlış olmayacaktır. Hatta Hellenistik dönem buluntuları arasında, Kybele figürinlerinin yanında, çocuk taşıyan kadın figürinleri ile bir eliyle göğsünü tutan kadın figürinlerinin bulunması, erken dönemlerden gelen ve

bereketi temsil eden bir geleneğin bu dönemde de devam ettiğini göstermektedir. Bununla birlikte, bugünkü veriler ışığında, Hellenistik döneme ait belli bir tanrıçadan bahsetmek mümkün değildir.

Daskyleion adak figürinleri arasında yer alan ve M.Ö. 5. yüzyıla tarihlenen bir Artemis heykelciği, bu yerleşimde tanrıçaya ait bir tapınımın olup olmadığı sorusunu da beraberinde getirmiştir. Daskyleion'da aynı dönemde bir Kybele tapınımının olduğunu göz önünde bulundurarak, Artemis heykelciğinin Kybele için de adanmış olabileceğini düşünmemiz gerekmektedir. Ancak elimizdeki veriler bu soruya açıklık getirecek nitelikte değildir. Kybele için adanmış olsa bile, bu figürini adayın kişi, Artemis'i tanıyor ve ona inanıyor olmalıdır. Bu durumda Artemise ait, elimizde tek bir figürin bile olsa, kullanıldığı dönemle ilgili birtakım ipuçları vermektedir. Ancak yine de kesin saptamalar yapabilmemiz için daha sağlam buluntulara ihtiyacımız vardır.

Hellenistik dönem figürinleri arasında yer alan, otuz altı tane tapınma hareketi yapan kadın figürini, Daskyleion'un geç dönemleri için başka bir tanrıçayı, Demeter'i, düşünmemizi sağlamıştır. Bu tip figürinlerin yalnızca Demeter kült alanlarından tanınması, Daskyleion'da da bir Demeter tapınımının olabileceği sorusunu getirmiştir. Ayrıca pek yaygın olmayan bu tip figürinlerden, Troia'daki Demeter kutsal alanında bile on iki tane örneğin ele geçmiş olması, Daskyleion örneklerinin yoğun olduğunu göstermektedir. Ancak Daskyleion'da, henüz Demeter tapınımına işaret edebilecek başka materyale sahip değiliz. Bu nedenle şimdilik bu konuyu açık bırakmak gerekmektedir.

Sonuç olarak bu çalışmayla Daskyleion'da, Hellenistik dönemde de bereketle ilgili bir tapınının varlığını saptamış bulunuyoruz. Bunun yanı sıra Artemis ve Demeter gibi yine bereketi temsil eden iki tanrıçanın da belki burada tapım görmüş olabileceklerini düşünmekteyiz. Ancak araştırmamızda, elimizdeki verilerden yola çıkarak birtakım saptamalar yapmaya çalıştık. Belki de gelecek kazı sezonlarında ele geçecek olan malzemeler, daha kesin sonuçlara ulaşmamızı sağlayacaktır.

LEVHALAR LİSTESİ

Levha 1	Kat. No.1	Kybele Heykelciği
Levha 2	Kat. No.2	Kybele Heykelciği
	Kat. No.3	Kybele Başı
Levha 3	Kat. No.4	Kybele Aslanı
	Kat. No.5	Kybele Aslanı
	Kat. No.6	Kybele Aslanı
Levha 4	Kat. No.7	Kybele Başı (?)
	Kat. No.8	Kybele Başı (?)
	Kat. No.9	Kybele Başı (?)
Levha 5	Kat. No.10	Kybele Başı (?)
	Kat. No.11	Kybele Başı (?)
	Kat. No.12	Kybele Başı (?)
Levha 6	Kat. No.13	Kybele Başı (?)
	Kat. No.14	Kybele Başı (?)
Levha 7	Kat. No.15	Kybele Başı (?)
	Kat. No.16	Kybele Başı (?)
Levha 8	Kat. No.17	Artemis Heykelciği
Levha 9	Kat. No.18	Aphrodite Heykelciği
	Kat. No.19	Venüs Genetrix
Levha 10	Kat. No.20	Venüs Genetrix

Levha 11	Kat. No.21	Athena Miğferi
	Kat. No.22	Athena Başı
Levha 12	Kat. No.23	Dionysos Başı
	Kat. No.24	Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği
Levha 13	Kat. No.25	Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği
	Kat. No.26	Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği
Levha 14	Kat. No.27	Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği
	Kat. No.28	Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği
	Kat. No.29	Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği
Levha 15	Kat. No.30	Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği
	Kat. No.31	Tapınma Hareketi Yapan Kadın Heykelciği
	Kat. No.32	Tapınma Hareketi Yapan El
	Kat. No.33	Tapınma Hareketi Yapan El
Levha 16	Kat. No.34	Çömelen Oğlan Heykelciği
Levha 17	Kat. No.35	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği
	Kat. No.36	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği
Levha 18	Kat. No.37	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği
	Kat. No.38	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği
Levha 19	Kat. No.39	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği
	Kat. No.40	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği
Levha 20	Kat. No.41	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği
	Kat. No.42	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği
	Kat. No.43	Kucağında Çocuk Taşıyan Kadın Heykelciği
Levha 21	Kat. No.44	Bir Eliyle Göğsünü Tutan Kadın Heykelciği
	Kat. No.45	Bir Eliyle Göğsünü Tutan Kadın Heykelciği

Levha 22	Kat. No.46	Eros Heykelciği
	Kat. No.47	Yunus Balığı Üzerine Binen Eros
	Kat. No.48	Eros Heykelciği
Levha 23	Kat. No.49 a-d	Eros Başı
Levha 24	Res. 1 a-b	Tapınak Modeli

LEVHALAR

Kat. No.1

Kat. No.2

Kat. No.3

Kat. No.4

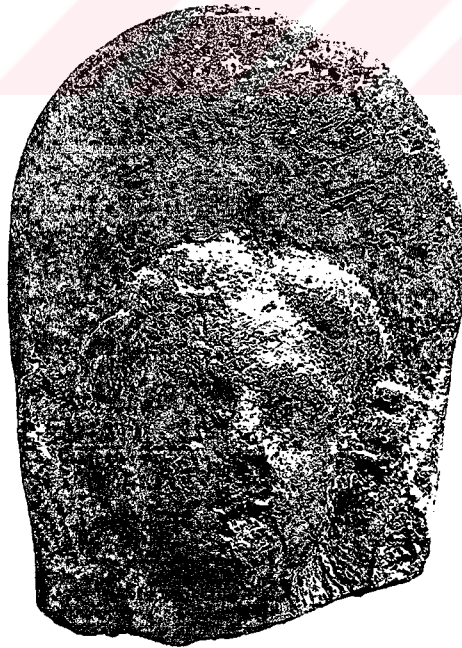
Kat. No.5

Kat. No.6

Kat. No.7

Kat. No.8

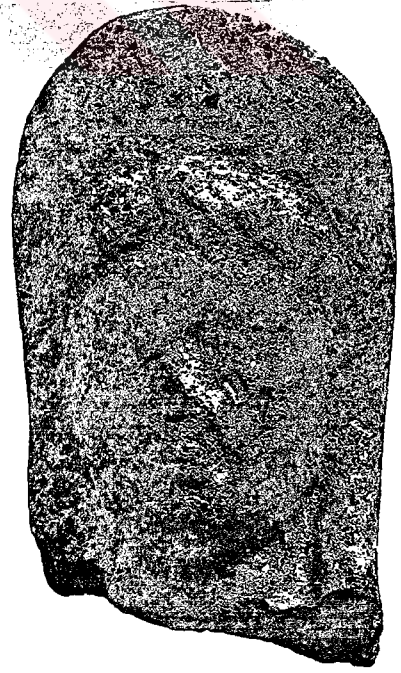
Kat. No.9

Kat. No.10

Kat. No.11

Kat. No.12

Kat. No.13

Kat. No.14

Kat. No.15

Kat. No.16

Kat. No.17

Kat. No.18

Kat. No.19

Kat. No.20

Kat. No.21

Kat. No.22

Kat. No.23

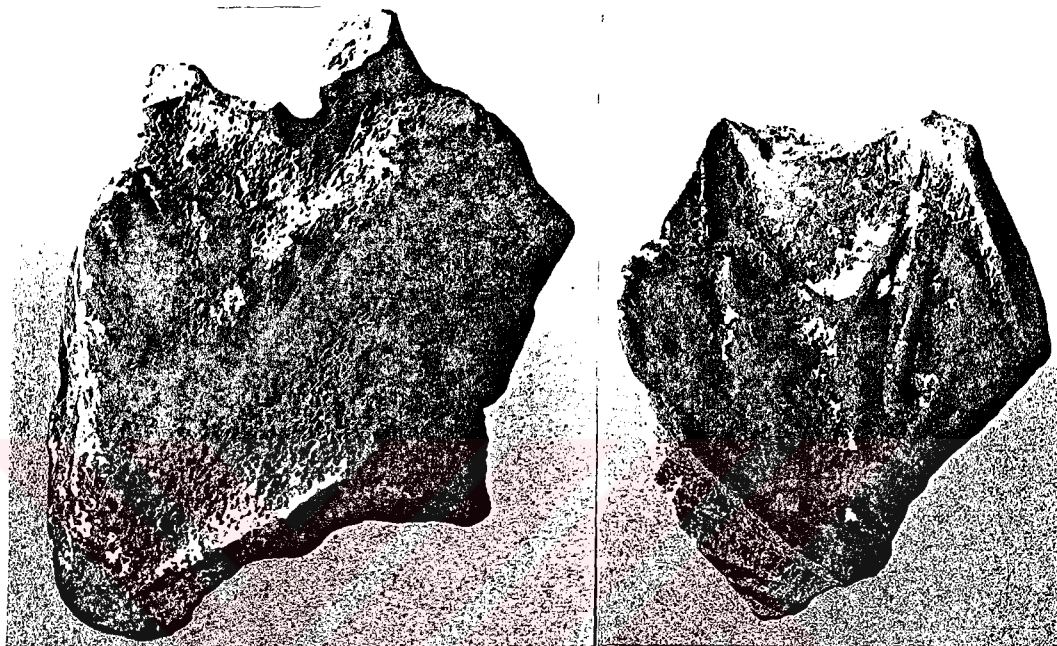
Kat. No.24

Kat. No.25

Kat. No.26

Kat. No.27

Kat. No.28

Kat. No.29

Kat. No.30

Kat. No.31

Kat. No.32

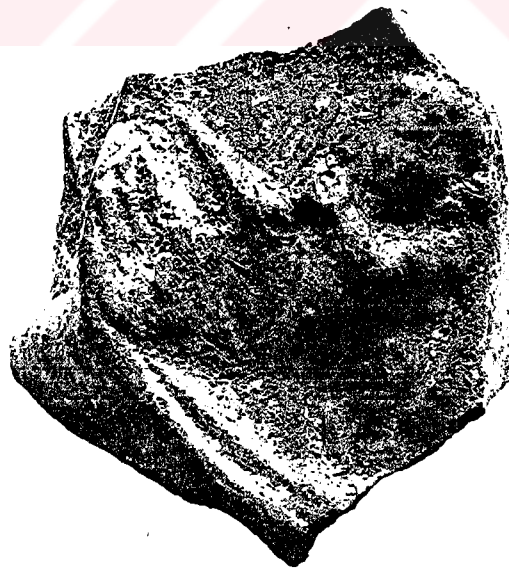
Kat. No.33

Kat. No.34

Kat. No.35

Kat. No.36

Kat. No.37

Kat. No.38

Kat. No.39

Kat. No.40

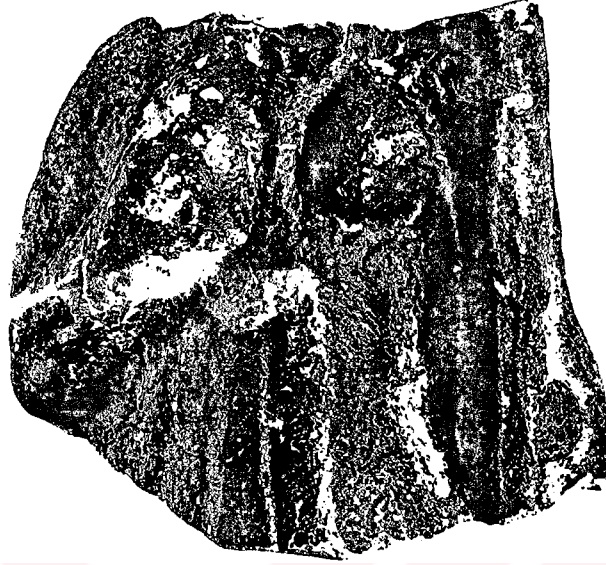
Kat. No.41

Kat. No.42

Kat. No.43

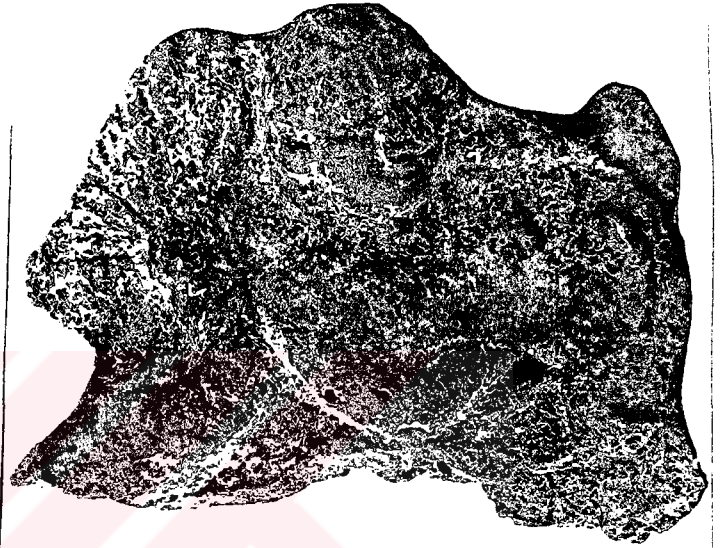
Kat. No.44

Kat. No.45

Kat. No.46

Kat. No.47

Kat. No.48

a

b

c

d

Kat. No.49

Res. 1 a

b

YÜKSEK ÖĞRETİM KURULU DÖKÜMANTASYON MERKEZİ
TEZ VERİ GİRİŞ FORMU

YAZARIN

Soyadı: ÇEVİRİCİ

Adı: Figen

Merkezimizce Doldurulacaktır

Kayıt No:

TEZİN ADI

Türkçe : Kült'ler Açısından Daskyleion Terrakottaları

Yabancı Dil : The Study of Daskyleion Terracottas Regarding to Cult

TEZİN TÜRÜ:

Yüksek Lisans

Doktora

Doçentlik

Tıpta Uzmanklık

Sanatta Yeterlilik

TEZİN KABUL EDİLDİĞİ:

Üniversite: EGE ÜNİVERSİTESİ

Fakülte:

Enstitü: SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Diğer Kuruluşlar:

Tarih:

TEZ YAYINLANMIŞSA:

Yayınlayan:

Basım Yeri:

Basım Tarihi:

ISBN:

TEZ YÖNETİCİSİNİN:

Soyadı, Adı: Tomris BAKIR AKBAŞOĞLU

Ünvanı: Prof. Dr.

TEZİN YAZILDIĞI DİL: TÜRKÇE

TEZİN SAYFA SAYISI: 131

TEZİN KONUSU (KONULARI): Daskyleion antik kentinde ele geçen Terrakotta figürinlerin Kültler açısından incelenmesi.

TÜRKÇE ANAHTAR KELİMELER:

1- Daskyleion

2-Phryg

3-Kült

4-Kybele

5-Terrakotta

Başka vereceğiniz anahtar kelime varsa lütfen yazınız.

İNGİLİZCE ANAHTAR KELİMELER: (Konuyla ilgili yabancı indeks, abstrakt ve thesaurus'ları kullanınız.)

1- Daskyleion

2-Phryg

3-Cult

4-Kybele

5-Terracotta

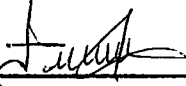
Başka vereceğiniz anahtar kelime varsa lütfen yazınız.

1-Tezimden fotokopi yapılmasına izin veriyorum

2-Tezimden dipnot gösterilmek şartıyla bir bölümün fotokopisi alınabilir

3-Kaynak gösterilmek şartıyla tezimin tamamının fotokopisi alınabilir

Yazarın İmzası

Tarih

06.07.1998

ÖZGEÇMİŞ

Adı- Soyadı	:Figen ÇEVİRİCİ
Doğum Yeri-Yılı	:Mersin, 1971
İlk Öğretim	:Cumhuriyet İlkokulu, Ankara
Orta Öğretim	:Dumlupınar Lisesi, Mersin
Üniversite Eğitimi	:Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji ve Sanat Tarihi Bölümü, Klasik Arkeoloji ABD (1990-1994)
Lisans Tez Başlığı	:Kyme Terrakottaları
Katıldığı Kazılar	:Prof. Dr. Ramazan Özgan başkanlığında yürütülen Knidos Kazısı , 1991-94. Prof. Dr. Tomris Bakır Akbaşoğlu başkanlığında yürütülen Daskyleion Kazısı, 1994'den beri bu kazı çalışmalarına katılmaktayım.
Yabancı Dil	: İngilizce

ÖZET

Bu araştırmada, Daskyleion antik kentinde ele geçen dinsel içerikli terrakotta figürinler arasında, en iyi korunan bir grup heykelciğın stilistik ve ikonografik incelemesi yapılmıştır. Böylece kentin dinsel yapısının yanında, sosyal ve kültürel yaşantısı hakkında da bilgi edinmek amaçlanmıştır. Ayrıca Daskyleion'un en erken dönemlerinden itibaren, geçirdiğı tarihi süreci göz önünde bulundurularak, figürinler dışındaki diğerk buluntular da bir kez daha gözden geçirilmiştir.

Sonuç olarak Phryg'lerle birlikte en erken dönemlerden itibaren varlığını bildiğimiz Kybele tapınımının, Hellenistik dönemde de etkisini gösterdiğı tespit edilmiştir. Ancak Hellenistik dönemde Kybele tapınımının devam ettiğini kanıtlayıcı sağlam buluntular ele geçmemiştir. Bununla birlikte bu döneme ait heykelcikler arasında, Kybele figürinlerinin yanında, bir eliyle göğsünü tutan ve ocuk taşıyan kadın figürinlerinin bulunması, erken dönemlerden gelen ve bereketi temsil eden bir inanın geç dönemlerde de devam ettiğini ortaya koymaktadır.

ABSTRACT

In this study a sample of statuettes chosen among the well-preserved religious terracotta figurines found in Daskyleion antique city are stylistically and iconographically analyzed. Thus, it is aimed at getting better knowledge about the religious, social and cultural life of the city. Besides, other religious findings are re-considered in the light of Daskyleion's history since its earliest periods.

As a result, it is found that the cult of Kybele known since the earliest periods of Phrygians also exists during the Hellenistik period. Reliable materials showing the continuation of the Kybele cult during the Hellenistic period have not been found yet. Nevertheless, among the statuettes belonging to that period, the existence of women figurines with one hand on their breast and carrying a baby with the other besides Kybele figurines is evidence for the persistence of the cult of fertility deriving from the early periods during the later periods.